

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1879. Andra Kammaren. N:o 25.

Lördagen den 15 Mars.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen hållna sammanträde.

§ 1.

Föredrogs Lag-Utskottets utlåtande N:o 13, i anledning af väckt motion om berättigande för förmyndare att af ommyndigs medel i lifränteanstalt insätta inom visst belopp.

Herr *A. P. Danielsson* hade i sin inom Andra Kammaren väckta motion, N:o 101, föreslagit, »det Riksdagen ville för sin del besluta, antingen såsom en särskild författning, eller som tillägg till 22 kap. Ärfda-balken, att förmyndare berättigas att af omyndiges medel i lifränteanstalt insätta minst fem kronor och högst tio kronor årligen under en följd af högst tjugu år, för beredande af lifränta åt den omyndige vid mera framskriden ålder, och med vilkor att de gjorda insättningarne vid dödsfall återbetalas.»

Beträffande denna motion, hade Utskottet tillstyrkt,
att densamma icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Motionären Herr Danielsson yttrade: Om frågan här icke gälde något mera än ett afslag å en af mig väckt motion, så skulle jag visserligen icke nu besvara Herrarne med något anförande, men jag anser verkligen den fråga, som i denna min motion beröres, vara af så pass stor betydelse för framtiden, att den hade varit förtjent af någon större uppmärksamhet, än som nu från Utskottet kommit den till del. Då man hör, hurusom förmögenheten för mången med hvarje år blir allt mindre och mindre och eländet stiger, så tror jag att den af mig föreslagna åtgärden skulle varit en ganska god utväg att förekomma mångens ruin. Som vi allt för väl veta, stegras fattigvårdstungan år efter år; och äfven i detta hän-

seende skulle, föreställer jag mig, genom bifall till min motion en lindring möjligen kunnat åstadkommas. Vi hafva här vid Riksdagen år efter år anslagit rätt betydliga belopp till pensioner åt flere af landets inbyggare, men nu vill man icke göra så mycket som en liten lagförändring, hvarigenom ställningen för den stora massan af folket skulle kunnat ganska väsentligt upphjelpas. Jag är nästan frestad att tro, att om jag för samma ändamål begärt ett anslag af åtskilliga tusentals kronor i stället för, såsom nu, en obetydlig lagförändring, så skulle jag för ett sådant förslag utan svårighet vunnit Riksdagens bifall. Det skäl, som Lag-Utskottet anfört för sitt afstyrkande af motionen, torde icke heller vara af synnerligen stor betydelse. Utskottet yttrar nemligen att genom en sådan åtgärd, som jag föreslagit, myndlingen skulle, myndig blifven, hindras i den fria dispositionen öfver sin egendom. Detta tror jag dock icke är någon fara med, då jag, som Herrarne kunna finna af min motion, begränsat det belopp, förmyndaren skulle ega att af myndlingens medel insätta i lifränteanstalt, till minst fem kronor och högst tio kronor årligen under en följd af högst tjugu år. Frågan rör sig således icke om några så särdeles stora summor, öfver hvilka myndlingen skulle komma att betagas sin fria dispositionsrätt. Dessutom är härvid att besinna, att det gifves månget annat sätt, hvarigenom en förmyndare kan bereda åtskilliga förhållanden som icke äro alls fördelaktiga för myndlingen; han kan ju t. ex. köpa en egendom, och om detta köp är fördelaktigt eller ej, så får myndlingen härmed hålla till godo. Jag har här en tabell, som visar huruledes äfven ganska små belopp, om de insättas i en lifränteanstalt, i en framtid kunna lemna ganska stor vinst. Deraf framgår, att om under 10 år efter barnets födelse insättas 5 kr. årligen, erhålles vid 55 års ålder en lifränta af 152 kr. 50 öre; sker lika stor insättning under 20 år, blir lifräntan vid 55 år 231 kr. 70 öre. Om man åter insätter likaledes 5 kr. årligen från det barnet fyllt 10 år och till dess det uppnått 19 år, så lemnar detta vid 55 år en lifränta af 79 kr. 20 öre, och om man icke fortfar med insättningen mera än fem år eller till barnet fyllt 15 år, så får man dock en lifränta af 56 kr. 60 öre. Detta är ju en ganska god afkastning med jemförelsevis små uppoffringar. Jag hemställer, om icke detta vore ett ganska fördelaktigt sätt att använda myndlingens medel, då han derigenom sattes i tillfälle att på ålderdomen äta sitt eget bröd och kommunerna sluppe en stor del af den fattigvård, hvarmed de nu äro betungade.

Jag inser nog att mitt förslag nu icke skall vinna Kammarens bifall. Men på samma gång jag måste beklaga detta, vill jag uttala den önskan och förhoppning, att någon efter mig skall komma, hvilken har bättre lycka med sig. Hvarföre jag icke vill att denna fråga nedläggas under fullkomlig tystnad, är att jag anser den vara af allt för stor vikt. Man kunde visserligen invända mot förslaget, att förmyndare icke böra hafva en sådan rättighet, som der till-

erkännes dem, då de icke hafva motsvarande skyldighet med afseende å sina egna barn. Härvid är dock att märka, att dessa senare icke äro i behof af så mycken omvårdnad från statens sida, som de barn, hvilka förlorat sitt förnämsta jordiska stöd. Och då man tager i betraktande huru fördelaktiga dessa lifrätteanstalter äro, synes det väl som man uti fall, sådana som här äro i fråga, skulle hafva allt skäl att begagna sig utaf dem, särdeles som de uppföringar, hvilka härför erfordras, äro så jemförelsevis ringa. Jag skall emellertid icke för närvarande göra något yrkande, utan afvakta om mitt förslag kan vinna något understöd.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll Utskottets hemställan.

§ 2.

Till afgörande förekom Lag-Utskottets utlåtande N:o 14, i anledning af väckta motioner om ändring af 26 kap. 4 § Byggningsbalken.

*Om ändring af
26 kap. 4 §
Byggnings-
balken.*

De motioner, hvaröfver Utskottet i förevarande utlåtande yttrat sig, voro följande:

Herr *A. W. Wigardts* inom Andra Kammaren afgifna motion, N:o 9, deruti föreslagits »att Riksdagen måtte för sin del besluta följande förordning angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse:

Med ändring af hvad 26 kap. 4 § Byggningsbalken och särskilda författningar stadga angående skyldighet att deltaga i bygandet af tingshus och häradsfängelse förordnas härigenom, att i kostnaden för uppförande och underhåll af sådan byggnad skola alla de, hvilka inom tingslaget erlægga kommunalutskylder, deltaga efter den grund, som för utgörande af dessa utskylder finnes stadgad;

Herr *Anders Bengtssons* likaledes inom Andra Kammaren väckta motion N:o 8, i hvilken ett så lydande förslag var framställt: »att Riksdagen för sin del ville besluta följande förordning, angående skyldighet att deltaga i kostnaden för uppförande och underhåll af tingshus och häradsfängelser:

Med ändring af hvad 26 kap. 4 § Byggningsbalken och särskilda författningar stadga, angående skyldighet att deltaga i bygandet af tingshus och häradsfängelser, förordnas härigenom, att kostnaden för uppförande af sådana byggnader, skola de utgöra, hvilka inom tingslaget erlægga kommunalutskylder för i mantal satt jord och för all annan fastighet efter den grund, som för utgörande af dessa utskylder finnes stadgad;»

Om ändring af 26 kap. 4 § Byggningsbalken. (Forts.) samt Herr *Fr. von Strokirchs* inom Första Kammaren afgifna motion, N:o 17, innehållande det förslag, »att Riksdagen behagade, med upphäfvande af nu varande lagbestämmelser angående skyldigheten att å landet bygga och underhålla tingsbyggnader och häradsfängelse, besluta att sagda skyldighet måtte, sedan omförmälda byggnader blifvit till staten öfverlemnade, för framtiden af statsverket öfvertagas».

Och hade Utskottet på anförda skäl hemställt:

1) att Riksdagen, med anledning af Herrar A. W. Wigardts och Anders Bengtssons föreliggande motioner, ville för sin del besluta följande

»Förordning angående skyldighet att deltaga i kostnaden för byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse.

Med ändring af hvad 26 kap. 4 § Byggningsbalken och särskilda författningar stadga angående skyldighet att deltaga i byggandet af tingshus och häradsfängelse, förordnas härigenom, att i kostnaden för uppförande och underhåll af sådan byggnad skola alla de, hvilka inom tingslaget erlægga kommunalutskylder, deltaga, för fastighet efter hela samt för andra beskattningsföremål efter en fjerdedel af derå belöpande fyrktal. Uppkommer vid den beräkning bråktal, skall det bortfalla»; — samt

2) att Herr *Fr. von Strokirchs* motion icke måtte af Riksdagen bifallas.

Enligt anteckning å utlåtandet, voro reservationer mot det samma inom Utskottet anmälda:

dels af Herr *Thomasson*, med hvilken Herrar *Ribbing*, *Anders Persson*, *Torpadie*, *Svensén* och *Gunnar Eriksson* instämt, och som ansett Utskottet böra med bifall till Herr *Wigardts* motion, hos Riksdagen hemställa,

»att Riksdagen måtte för sin del besluta följande förordning angående skyldighet att deltaga i byggandet af tingshus och häradsfängelse:

Med ändring af hvad 26 kap. 4 § Byggningsbalken och särskilda författningar stadga angående skyldighet att deltaga i byggandet af tingshus och häradsfängelse, förordnas härigenom, att i kostnaden för uppförande och underhåll af sådan byggnad skola alla de, hvilka inom tingslaget erlægga kommunalutskylder, deltaga efter den grund, som för utgörande af dessa utskylder finnes stadgad»;

dels ock af Grefve *Mörner*, af Herr *Johannes Jonson* och af Herr *Sundell*.

Sedan föredragning skett af Utskottets hemställan i *punkten 1*, *Om ändring af 26 kap. 4 § Byggningsbalken.*
 anförde

Herr Gunnar Eriksson: Vid det förhållande att Första Kammaren redan afslagit Utskottets hemställan, tager jag mig friheten vördsamt anhålla, att äfven denna Kammare måtte göra detsamma, men deremot biträda den af Herr Thomasson med flera, mig inberäknad, afgifna reservation. Jag anser mig vara så mycket mera befogad till denna anhållan, som det uti nämnda reservation innehållna förslag till hufvudsaklig del öfverensstämmer med de beslut, som denna Kammare vid föregående riksdagar fattat uti denna fråga.

(Forts.)

Herr Wigardt: Då Första Kammaren afslagit Utskottets hemställan, är det naturligtvis icke skäl att spilla många ord på denna fråga. Emellertid måste jag på det högsta beklaga att den fått en sådan utgång uti Medkammaren. Det tyckes väl, som borde hvar och en inse det orättvisa och obilliga uti att den eljest så hårdt beskattade jorden ensam skall draga denna tunga. En dylik lagstiftning hvilat ögonskenligt på flydda seklers föräldrade grund, och förr eller senare skola väl vederbörande finna, att det icke längre går an att bibehålla en sådan orättvisa. De hittills gällande stadgandena uti ifrågavarande hänseende kunde möjligen passa för medeltiden, men icke lär väl någon vilja påstå att de fortfarande äro lämpliga. De utgöra, för det Sverige som går, en verklig tvångströja, som måste för de personer, hvilka bära densamma, kännas alltför hårdt tillknuten. Ehuru det icke tjenar till något att göra något yrkande, skulle jag dock be att få instämma i den föregående talarens yrkande om bifall till den af Herr Thomasson m. fl. afgifna reservation.

Herr Smedberg: Inom Utskottet har jag biträdt det slut, hvartill detsamma kommit, och jag har gjort det i betraktande af den utgång denna fråga fått under de tre sista riksdagarne, dervid de förslag, som öfverensstämt med det af Herr Wigardt nu framlagda, aldrig vunnit Första Kammarens bifall. Jag hade fördenskull tänkt att man borde försöka att gå en medelväg och åstadkomma ett förslag, som af Första Kammaren kunde antagas. Men då jag nu hört att äfven Utskottets denna gång framlagda billiga förslag blifvit af Medkammaren förkastadt, vill jag icke längre hålla på detsamma, utan förenar mig med Herr Gunnar Eriksson i yrkande om afslag derå och bifall till Herr Thomassons reservation.

Herr Ivar Månsson: Äfven jag skall bedja att få yrka afslag på Utskottets föreliggande betänkande, på det att, ifall denna fråga ett annat år återkommer till Riksdagen, man icke måtte än en gång få se ett sådant utlåtande från Lag-Utskottet. För min del finner jag Utskottets förslag vara så obilligt, orättvist och intetsägande, att

Om ändring af
26 kap. 4 §
Byggnings-
balken.
(Forts.)

jag aldrig skulle vilja gifva min röst för bifall till detsamma. Vi hafva redan inom våra kommunala förhållanden en beskattningsgrund för byggande af kyrka, en annan för byggande af skolhus; och nu skola vi enligt Utskottets förslag få ytterligare en tredje beskattningsgrund i fråga om deltagande i uppförande af tingshus och häradsfängelse. Jag kan icke förstå, huru man kan vilja slå in på en dylik lagstiftningsväg; och jag hoppas att ett dylikt förslag aldrig mer måtte från Lag-Utskottet framläggas för Riksdagen. Jag yrkar bifall till Herr Thomassons reservation.

Herr O. B. Olsson: Jag skall icke såsom en föregående talare beklaga mig öfver att Första Kammaren afslagit Utskottets nu föredragna förslag, emedan jag för min del tror, att det är en lycka att så skett. Det kunde aldrig komma i fråga att denna Kammare skulle gå in på detta förslag, äfven om det vunnit Första Kammarens bifall; ty dertill innebär det en alltför stor afvikelse från hvad denna Kammare många gånger förut beslutit. Och härtill kommer, att reservanternes förslag redan vid en föregående riksdag vunnit båda Kamrarnes bifall, ehuru det till följd af några outhärliga orsaker, hvilka jag icke här vill antyda, icke blef gällande lag. Jag yrkar afslag å Utskottets betänkande och bifall till Herr Thomassons med fleres reservation.

Herr Magnus Jonsson: Äfven jag skall bedja att, såsom frågan nu står, få yrka afslag å Utskottets betänkande, men icke på samma grunder, som de två föregående talarne, utan därför, att jag märker, att Första Kammaren ingenting vill göra vid saken. Jag hemställer, om det kan vara fullt rimligt att utsträcka skyldigheten att bygga tingshus och häradsfängelse till alla beskattningsföremål, såsom mången i denna Kammare tyckes vilja göra. Det vore ju att gå från den ena orättvisan till den andra, och det vill jag ogerna vara med om. Då jag tog mig friheten framställa detta förmedlingsförslag, trodde jag ock att det skulle vinna bifall i Första Kamraren, men, då detta icke är fallet, har jag för min del uppgifvit allt hopp att få denna fråga löst på billiga grunder.

Jag vill likväl göra den anmärkningen mot näst föregående talaren, att Riksdagen icke, såsom han sade, någonsin bifallit det af reservanterne framställda förslaget, utan ett skrifvelseförslag, hvilket gick ut derpå, att man skulle få nu ifrågavarande skyldighet utjämnd på billiga grunder. Detta var Kammarens beslut, men alls icke att skyldigheten skulle utgöras efter den grund, som för deltagande i kommunalutskylder är stadgad. Jag tror derföre, att det är stor skillnad mellan det skrifvelseförslag, som då beslöts och det, som reservanterne nu framlagt. Lag-Utskottets nu framställda förslag finner jag vara byggt på billiga grunder; men, som sagdt, då det icke blifvit godkändt af Första Kammaren, vill äfven jag hem-

ställa om afslag å detsamma och bifall till Herr Thomassons reservation.

*Om ändring af
26 kap. 4 §
Byggnings-
balken.*

(Forts.)

Herr Burman: Jag anser det fejt och nesligt, om en person, som har krafter och förmåga, vid lyftandet och bärandet af en gemensam börda, söker få det så lätt, som möjligt för sig sjelf, men icke bryr sig om, att svagare bröder digna under bördan. A andra sidan är det också fejt och nesligt, om de svagare söka undvika att bidra till bördans bärande, lemnande detta ensamt åt den starkare. Med glädje skulle jag derföre helsa den stund, då skattebördan kunde så fördelas, att hvar och en finge sin del af densamma i förhållande till sin förmåga att bära den, d. v. s. i förhållande till sin skatteförmåga. Att skatteförmågan bör utgöra grunden för skattefördelningen torde ingen vilja eller kunna bestrida. Den svåra hittills oupphunnna konsten är dock att utfinna en mätare af denna förmåga. I samhällets barndom ansåg man, att alla sjelfständiga samhällsmedlemmar skulle lika fördela bördan sig emellan, enär de hade lika nytta af att de slutit sig tillsammans. Ut i krig, ut till allmännyttiga arbeten gick man: man ur huset. Denna personlighetsprincip såsom grund för skattefördelningen qvarstår hos oss ännu i den personliga skyddsafgiften, mantalspenningarne, i den personliga fattig- och sjukvårds- och skolafgiften samt i vissa af de utgifter, som utgå efter matlag. Då samhället sedan utvecklades och befolkningen blef bofast och samhällsbehofven större, kom man underfund med, att den personliga skattegrunden icke var den rätta. Den ene hade förvärfvat sig mångdubbelt mera jord än den andre, och nu blef det hufvudsakligen jordinnehafvet eller mantalet, som skulle utgöra grunden för skattefördelningen, och då detta icke egde tillämpning på städerna och den sig der alltmera utvecklande handeln och industrien, sökte man beskatta dessa medelst tullar och bevillningar. Dessa förhållanden qvarstå till stor del ännu. Snart insåg man dock att mantalet icke eusamt bestämde ett hemmans värde och att tullarne isynnerhet på de oundgängliga lefnadsförnödenheterna drabbade tyngst dem, som minst förmådde bära dem. Man har derföre sökt en rättare grund för skattebördans fördelning och trott sig finna den i inkomsten. »Ju större inkomst desto större skatteförmåga» antages af mången såsom ett axiom och har blifvit lagdt till grund för fördelningen af de kommunala skatterna. Dock tyckes man i alla landsändar vara ense om, att denna beskattning drabbar de särskilda samhällsmedlemmarne högst ojemnt och orättvist. Men dertill är icke sjelfva axiomet utan bevillningsförordningen skulden. Skulle bevillningsförordningen vara bättre affattad, skulle taxeringsförrättningarne uppskatta fastigheterna till deras verkliga värde, så skulle all anledning till klagan försvinna. Jag vågar i denna sak hysa en annan åsigt och påstå att den satsen: skatteförmågan rättar sig efter inkomsten, långt ifrån att vara en så enkel sanning, att den hvarken kan eller behöfver bevisas, tvärtom lätt kan bevisas vara falsk.

Om ändring af
26 kap. 4 §
Byggnings-
balken.
(Forts.)

Skatteförmågan bestämmes nemligen icke blott af inkomsterna utan också af de oundgängliga lefnadskostnaderna. Men så vida den ene är frisk, den andre sjuk; den ene arbetsför, den andre icke; den ene har större förmåga att ställa för sig än den andre; den ene har familj, den andre icke, måste ju lefnadskostnaderna vara olika, följaktligen också skatteförmågan. Att det, som är tillräckligt till de oundgängliga lefnadsförnödenheterna för en enda person också skall vara det för tio, måste bevisas, för att satsen: lika inkomst, lika skatteförmåga, skall gälla. Som jag dock icke tilltror någon att kunna bevisa detta, måste jag anse axiomet falskt. Skulle också satsen fullt följdriktigt hafva blifvit tillämpad, är jag öfvertygad derom, att af dem, som nu ifrå för dess genomförande i alla rättningar, de högljuddaste klagomål skulle upphävas öfver de orättvisor, hvartill den leder. Till inkomst räknas all sådan af kapital, arbete, lön, pension m. m. Hemmansegare, så framt de icke tillika idka något yrke, äro de enda, som icke beskattas för någon inkomst af sitt arbete och stå således i ett undantagsförhållande. De beskattas icke i förhållande till sin inkomst utan i förhållande till det deras hemman åsatta taxeringsvärdet. Ja, hör jag någon säga: men de hafva grundskatter, vägunderhåll, indelningsverk, till stor del presterskapets aflöning m. m. Låt hemmansegarne undslippa allt sådant och de skola gerna åtaga sig bevilning äfven för inkomst af sitt arbete. Nej! mine Herrar! De skulle icke gerna åtaga sig detta, och om deras ombud vid Riksdagen skulle göra det, skulle det väcka en storm af ovilja. Skatterna till staten skulle antagligtvis minskas, dock ingalunda i så stor mån, som mången nu föreställer sig, men skatterna till kommunen, hvilka redan nu äro de ojemförligt största, skulle ökas i ofantlig proportion. Och huru skulle de fördelas? Jo! så att den, som har den minsta skatteförmågan, skulle ofta få den största bördan. Ty hvarefter skulle man beräkna en hemmansegares inkomster? Det kunde väl ej gerna ske efter annat än hans lefnadskostnad. En sjuklig hemmansegare, som icke sjelf förmådde arbeta utan måste hålla dräng, således föda och löna en person mera, skulle skatta mera än den friska; den, som har många minderåriga barn mera än den, som inga har. Till en lagstifning, som har sådana följder, vill jag ej bidraga. Men hvad har väl detta resonnement att göra med denna fråga? torde någon invända. Här är ju icke fråga om att införa inkomstbevilning af arbete för hemmansegare, utan blott om en rättvisare grund, hvarefter en kommuns invånare skola deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradshäkte. Med fägnad ser jag att Utskottet i denna fråga tagit hänsyn till billigheten och skulle för min del finna dess förslag antagligt. Utskottet har dock härvid blott gjort en accomodation, icke inlagt en gensaga mot sjelfva grundsatsen. Men förklarar jag en grundsats vara sann, så måste också de satser, som följdriktigt ur densamma utdragas, vara sanna, och de skola icke uteblifva. Historiens vittnesbörd i detta häuseende är ojämfaktigt, och det visar att

man fåfängt håller emot konsekvenserna, då man en gång antagit grundens sanning. Är grunden falsk, så blifva konsekvenserna ju mera man bygger på densamma, desto olycksaligare. Derföre är det bäst att så fort som möjligt sluta bygga på den falska grunden. En sådan falsk grund är den satsen: skatteförmågan rättar sig blott efter inkomsten. Då man i samhällets början, då förhållandena voro enkla, samhällsutgifterna ringa, icke kunnat finna någon enkel grund för samhällsbördornas rättvisa fördelning, huru kan man ens hoppas något sådant, då förhållandena blifvit så invecklade, som de nu äro. Det vore detsamma, som om man ville bestämma eu Orts klimatiska förhållanden blott efter dess breddgrad eller en persons kroppskrafter blott efter hans längd. Då denna fråga redan fallit i Första Kam-maren, har jag intet yrkande att framställa, och vore det något så vore det bifall till Utskottets förslag.

Om ändring af
26 kap. 4 §
Byggnings-
balken.
(Forts)

Herr O. B. Olsson: Jag vill icke följa den nästföregående uti hans efter hvad jag kunde finna förut studerade föredrag. Detta skulle blifva för vidlyftigt och är såsom mig synes äfven obehöfligt. Deremot vill jag vända mig emot en ledamot af Lag-Utskottet, som mot mig invände att Utskottets föreliggande förslag icke vore detsamma som det angående hvilket båda Kamrarne vid 1867 års riksdag beslutit en underdänig skrifvelse till Kongl. Maj:t, ehuru en sådan skrifvelse icke kommit att afgå. Häremot vill jag erinra att enligt 1867 års förslag åliggandet att deltaga i byggnad och underhåll af tingshus och häradsfängelse skulle ställas på billiga grunder; och såsom sådana kan jag icke föreställa mig någon grund mera rättvis och billig än att en hvar får bidra till dessa för hela kommunen behöfliga byggnaders uppförande och underhåll efter de inkomster han har. Men hyser man denna åsigt, så måste följderna deraf blifva att äfven tjänstemännen böra hvar i sin mån bidra här till, då deras inkomster kanske äro mycket säkrare än jordbrukarens, som visserligen det ena året kan inberga rika skördar men det andra åter så dåliga att de icke ens betäcka kostnaderna för hans arbete. Ser man nu saken ur denna synpunkt, så tror jag således att det är riktigt att hvar och en bidrager i mån af sina inkomster till inrättningar, som för alla äro behöfliga.

Jag yrkar derföre fortfarande, att Kammaren, med afslag å Utskottets hemställan, ville bifalla den reservation, som af Utskottets vice ordförande m. fl. blifvit i ämnet afgifven.

Herr Löwenhielm: Det onus, hvarom här är fråga, är numera i verkligheten någonting helt annat än det var på den tid då det först lades uteslutande på en del af den i mantal satta jorden. Man nöjer sig numera vid uppförande af tingshusbyggnad icke endast med erhållande af stuga och två kamrar såsom i lag är föreskrifvet, utan jemte lämplig tingssal och rum för domare och länsman vill man äfven hafva särskildt samlingsrum för parter och vittnen, sär-

Om ändring af 26 kap. 4 § *Byggningsbalken.*
(Forts.)

afskildt rum för ledamöter af nämnden äfvensom arkivrum i stället för den fordna härads-kistan. Vid sådant förhållande kan jag icke finna de skäl tillämpliga i förevarande fall, som eljest kunde anföras emot öfriga beskattningsföremåls deltagande uti ett onus, som särskildt åligger jorden.

Om alla skattskyldige blefve pligtige att efter en gemensam grund deltaga uti ifrågavarande onus, så skulle äfven lagen's stadgande angående beskaffenheten af tingshusbyggnad lättare kunna ändras och ett tidsenligare sådant erhållas än jag föreställer mig nu kan ske. Och äfven förr än en sådan lagförändring komme till stånd, skulle man förr kunna enas om uppförandet af tidsenliga tingsbyggnader, än då byggnadsskyldigheten åligger ett fåtal af de skattskyldige. Uti ett af tingslagen i den åt mig anförtrödda domsagan förestår för närvarande byggnadet af tingshus och härads-häkte. De fleste jordegarna hafva visserligen förenat sig om uppförande af en tidsenlig tingshusbyggnad, men en del har besvärat sig mot beslutet och såsom skäl härför anført att de enligt lag icke äro pligtige att deltaga uti byggnadet af annat tingshus än sådant, som består af endast stuga och två kamrar. En sådan invändning skulle otvifvelaktigt icke blifvit gjord, om deltagandet uti ifrågavarande beskattning varit bygd på mer rättvisa grunder än de nu gällande.

Vid sådant förhållande och då jag icke anser skäligt att uppskjuta en reform uti denna i och för sig icke synnerligen stora skattefråga till dess en af många önskad förändring i bevillningsförordningen må komma till stånd, instämmer jag uti den af Herr Thomasson anförda reservation.

Herr Nils Petersson: Det kunde visserligen icke vara skäl att ytterligare öka diskussionen öfver detta Lag-Utskottets förslag, då jag hör att Första Kammaren redan afslagit detsamma; men tvenne talare från norrlandsbänken hafva här fält yttranden, som jag ej vill lemna alldeles obesvarade. Den förste af desse talare påstod, att förslaget innebär billighet och rättvisa, och beklagade att icke Första Kammaren bifallit detsamma. Jag beklagar det icke, utan tvärtom högaktar Första Kammaren för dess afslag och tror att afslaget ej skett af det skäl, att skilnaden i byggnadsskyldigheten emellan jordbruksfastighet och andra beskattningsföremål var stor nog, utan att skilnaden var för stor, så att de skämdes för att antaga ett förslag som skulle ålägga inkomst för fastighet åtta gånger större byggnadsskyldighet än annan inkomst. Den andre talaren från Norrland har i sitt föredrag talat om grunderna för beskattningen i allmänhet, men deri framhållit satser, de mest befängda jag någonsin hört. Den enda mening, i fall det fans någon sådan i hans yttrande, som jag kunde uppfatta, var att den skattskyldiges inkomst icke borde beräknas förr än konsumtionsförmågens alla utgifter blifvit derifrån afräknade. Jag vill då framställa ett exempel. En pastorsadjunkt med lön af 5 à 600 kronor försörjer

sig och familj, gör hvar man rätt och mår bra; en kyrkoherde eller prost med lön af 5 à 6,000 kronor och kanske barnlös, lefver deremot upp sina inkomster, gör skulder och slutligen konkurs. Den senare skulle emellertid, om Herr Burmans resonnement vore riktigt, böra skatta mindre än den förre. Att sådana »axiom» — för att begagna Herr Burmans egna ord — äro förvända, är tydligt.

Jag hoppas för min del, att Kammaren i likhet med sina förra beslut i denna fråga, bifaller reservanternes förslag och afslår Utskottets; och anhåller jag hos Herr Talmannen om proposition härå.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder blifvit gjorda, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt som jemväl på afslag å samma hemställan samt bifall i stället till det i Herr Thomassons reservation framlagda förslag; och enär den senare af dessa propositioner besvarades med öfvervägande ja, hade Kammaren alltså, med afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan, bifallit det förslag, som Herr Thomasson, uti sin vid utlåtandet fogade reservation, i ämnet framställt.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 3.

Föredrogs Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts betänkande N:o 3 (i samlingen N:o 11), angående underdånig skrifvelse om beredande af flera lärotimmar för naturalhistoriens studium vid rikets allmänna elementarläroverk.

Om lärotid för naturalhistoriens studium vid elementarläroverken.

Uti sin motion N:o 115 hade Herr *S. Axell* föreslagit, »att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande,

dels huruvida icke naturläran kunde erhålla ytterligare en timme i veckan i elementarläroverkens 4:de, 5:te och 6:te (nedre) klasser, dels huruvida icke undervisning i naturalhistoria bör meddelas i elementarläroverkens högsta klass äfven å latinliniens båda afdelningar.»

I anledning af denna motion hade Utskottet gjort två särskilda hemställanden, nemligen:

1:o afstyrkt bifall till hvad motionären föreslagit i afseende å elementarläroverkens 4:de, 5:te och 6:te klasser; samt

2:o tillstyrkt att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till

Om lärotid för Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida ej undervisning i naturalhistoria kunde och borde meddelas i 7:de klassen af den klassiska liniens båda afdelningar.

naturalhistoriens studium vid elementarläroverken.

(Forts.)

Vid betänkandet voro fogade reservationer

dels mot Utskottets förslag i *punkten 1* af Herr Axell, med hvilken Herr Jan Magnusson förenat sig, och som i sin reservation hemställt, »att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke naturläran kunde erhålla ytterligare en timme i veckan i elementarläroverkens 4:de och 5:te klasser»;

dels ock mot Utskottets hemställan i *punkten 2* af Herr Gustaf Andersson och af Herr Hammarskjöld.

Sedan uppläsning skett af det förslag, Utskottet framställt i *punkten 1*, begärdes ordet af

Herr Hammarskjöld, som yttrade: Då Utskottets afstyrkande i denna punkt står i sådant sammanhang med hvad Utskottet tillstyrkt i den andra, att vid en debatt om första punkten man nödvändigt måste inkomma äfven på den andra, så hemställer jag, att båda punkterna måtte på en gång föredragas och diskussionen röra sig om båda, ehuru sedermera proposition må framställas å hvarje punkt särskildt.

Denna framställning blef af Kammaren bifallen, i följd hvaraf Utskottets i *punkten 2* gjorda hemställan nu jemväl upplästes; och lemnades derefter ordet till motionären

Herr Axell, som anförde: Innan jag går att orda om föreliggande betänkande, ber jag att få göra en liten rättelse i afseende å ett uttryck, som jag användt i min motion och hvilket möjligen eljest kunde föranleda missförstånd. Jag har nemligen i klämman af min motion yrkat, att *naturläran* måtte erhålla ytterligare en timme i veckan i elementarläroverkens 4:de, 5:te och 6:te (nedre) klasser. Termen *naturlära* är emellertid ett uttryck, som — derest jag icke missminner mig — först inkommit i skolterminologien genom 1870 års skolkomité och sedan dess betecknat sammanfattningen af naturvetenskaperna på skolans nedre stadium, gående icke högre än till och med 5:te klassen. I sjette klassen och derofvan sönderfaller *naturläran* i de olika naturvetenskapliga disciplinerna. Jag hade således bättre ställt mig skolterminologien till efterrättelse, om jag yrkat att *naturläran* skulle erhålla ytterligare en timme i veckan i 4:de och 5:te klasserna samt undervisningen i *naturalhistoria* en timme till i nedre 6:te klassen. Saken har för öfrigt

numera ingen betydelse, enär jag, på skäl, hvarmed jag icke vill besvära Kammaren, afstått från mitt yrkande i afseende på nedre 6:te klassen.

Hvad nu sjelfva det föreliggande ärendet beträffar, så ber jag att få erinra herrarne om hvad jag i min motion begärt. Jag har begärt, att naturalhistoria måtte få läsas till skolans slut på klassiska liniens båda afdelningar. Jag har gjort detta, emedan sakkunnige personer och Riksdagen sjelf sista gången den hade tillfälle att yttra sig i frågan, har uttalat denna mening, men icke desto mindre den af Kongl. Maj:t nyligen utfärdade skolstadgan icke tillåter studiet af naturalhistoria till skolans slut å *någondera* af klassiska liniens båda afdelningar. Också har Utskottet välvilligt velat tillstyrka hvad i motionen i detta hänseende föreslagits; och Utskottet har kunnat göra detta, utan att på minsta vis våldföra sig på den åt studiet af de klassiska språken anslagna tid. Jag har vidare begärt och begär i min reservation, att naturläran skulle erhålla ytterligare en timme i 4:de och 5:te klasserna. Men så långt har jag icke kunnat få Utskottet med mig. De skäl, hvilka bestämt Utskottet att afstyrka denna del af min motion, återfinnas å sid. 7 i Utskottets betänkande. De äro trenne. Men jag vågar påstå, att, äfven om de två andra skälen låta säga sig, det dock varit det mellersta, eller det som Utskottet hemtat från nödvändigheten att ej minska undervisningstiden för latinets, som för Utskottet varit det mest bestämmande. Åtminstone förefaller det mig vara tydligt och klart, att de öfriga båda skälen icke hafva någon bindande kraft, ja, att de icke hafva någon tillämplighet å mitt ifrågasvarande förslag. Utskottet säger först och främst, att den anordning af naturvetenskapens studium i 4:de och 5:te klasserna, som nu gäller, väsentligen öfverensstämmer med hvad 1870 och 1874 års komitéer föreslagit, hvarefter Utskottet vidare fortsätter: »Emot 1870 års komitées förslag i denna del har äfven 1873 års Riksdag icke gjort någon anmärkning. Redan härutinnan finner Utskottet ett kraftigt skäl emot ändring i en anordning, som, tillstyrkt af sakkunnige, ännu varit gällande allt för kort tid, för att erfarenheten skulle hunnit visa vare sig dess rigtighet eller origtighet.» Detta Utskottets resonnement är fullkomligt rigtigt, förutsatt nemligen att mitt förslag afsåge eller innebure någon rubbning i denna anordning. Men det är just detta jag vågar bestrida. Se vi efter hvilken denna anordning är, återfinna vi densamma, sådan regering och Riksdag om densamma kommit öfverens, under 3:dje punkten af Kongl. Maj:ts proposition i detta ämne till 1873 års Riksdag, hvilken punkt sedermera oförändrad inkom i det Särskilda Utskottets betänkande och Riksdagens skrifvelse. Punkten lyder: »att i stället för botanik, zoologi och fysik, allmän naturlära införes såsom läroämne i de fem lägre klasserna.» Vill nu mitt förslag göra någon ändring i denna anordning? Nej, visst icke. Begär jag, att botanik, zoologi eller fysik skola åter införas i dessa klasser i stället för all-

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Om lärotid för män naturlära? Nej, ingalunda. Hvad jag begär är endast, att naturalhistoriens studium vid elementarläroverken.

(Forts.)

naturläran skall erhålla ytterligare en timme i veckan i fjerde och femte klasserna; och detta måtte väl icke vara en ändring i förenämnda anordning utan tvärtom en fulländning. Hvad åter timantalet beträffar, så, ehuru jag bestrider, att detsamma är något karakteristiskt för denna anordning, ber jag dock att få mot Utskottet erinra, att hvarken Kongl. Maj:t eller Riksdagen nämnt ett enda ord om timantalet för undervisningen i naturläran i skolans lägre klasser. Vill man få någon upplysning härom, måste man gå tillbaka till 1870 och 1874 års komitéer. Man finner då visserligen, såsom äfven Utskottet anmärkt, att dessa komitéer föreslogo blott 2 timmar i veckan för undervisning i naturlära i båda dessa klasser. Men tager man deremot denna anordning *i dess helhet* i betraktande, skall man finna, att äfven i afseende på timantalet mitt förslag, såsom synes af den tabell, som jag på sidan 12 i min reservation uppställt, står närmare 1870 och 1874 årens komitéers, än Utskottets gör. Enligt hvad nämnde tabell utvisar, hafva nemligen 1870 och 1874 årens komitéer bestämt studiet af naturalhistoria i 4, 5, 6 och 7 klasserna till tio timmar i veckan. Från denna anordning afviker nu Kongl. Maj:ts nådiga stadga mest, ty den gifver blott fyra timmar åt naturalhistorien i dessa klasser. Utskottets förslag afviker något mindre, ty det bestämmer efter de olika alternativen undervisningen till 8 och 6 timmar. Mitt förslag afviker minst, ty enligt detsamma komma nio timmar naturalhistorien till godo. Jag vågar således påstå, att äfven i afseende på timantalet innehåller mitt förslag ingen ändring i denna anordning, och att detta Utskottets skäl derföre icke heller har någon tillämpning på mitt förslag. Sedermera nämner Utskottet sitt skäl N:o 2, som är hemtadt från latinets, men härom anhåller jag att längre fram få yttra några ord. Slutligen anser sig Utskottet böra påpeka, huru »ofördelaktigt oupphörliga rubbningar i elementarläroverkens undervisningsplan måste verka på läroverkens jemna och lugna gång, hvarför nya ändringar i en stadga, som nyss börjat tillämpas, endast af de mest tvingande skäl torde böra vidtagas». Häri har Utskottet likaledes alldeles rätt, under den förutsättning nemligen att mitt förslag innehölle någon rubbning i denna undervisningsplan. Men äfven detta vågar jag bestrida. Ty hvad menar man väl med en undervisningsplan? Dermed förstår jag åtminstone icke fördelningen af timantalet mellan läroämnena, utan de åsikter och grunder hvarpå planen är byggd och som i densamma finna sitt uttryck. Och dessa åsikter och grunder, hvarom Regering och Riksdag år 1873 kommo öfverens, återfinnas under ett tjugotal punkter i Kongl. Maj:ts proposition och Riksdagens skrivelse vid 1873 års riksdag. Jag vill icke besvära Kammaren med att uppläsa alla dessa punkter, men för att Herrarne må kunna klart fatta min mening, skall jag bedja att få föredraga några få af dem. Den första punkten lyder: »att antalet af samtidigt i klass lästa ämnen inskränkes». Afser

mitt förslag någon rubbning eller ändring häri? Nej, på intet vis. I andra punkten heter det: »att undervisningen i språk i skolans nedre klasser inskränkes». Har jag begärt något annat? nej, tvärtom, jag vill ju att undervisningen i latinet i fjerde och femte klasserna än ytterligare inskränkes. Om tredje punkten har jag nyss talat. Sjette punkten innehåller: »att de skriftliga hemarbetena göras färre». Icke har jag velat öka dem; tvärtom, jag anser ju, att hemarbetet med latinskrifningen borde ytterligare inskränkas. Med ett ord, det finnes ingen enda af dessa punkter, hvarom Regering och Riksdag öfverenskommit, hvori mitt förslag gör någon rubbning. Det timantal åter, som anslås för det ena eller andra ämnet i den ena eller andra klassen, måtte väl vara någonting oväsentligt för en undervisningsplan, och en ändring deraf kan för denskull icke rätteligen kallas en rubbning i densamma. Kongl. Maj:ts sjelf har icke heller, såsom man kan finna af det Kongl. Maj:ts bref, som jag i aftryck bifogat min reservation, dragit i betänkande att tillåta de reala läroverken i Stockholm att taga ej mindre än fem timmar i veckan från engelska språket i fjerde och femte klasserna och utdela dem till andra ännen. Jag är fullt öfvertygad, att om Kongl. Maj:ts ansett detta innebära någon rubbning i den undervisningsplan, hvarom han och Riksdagen varit ense, han icke skulle tillåtit att en sådan ändring vidtagits.

Jag tror mig således hafva haft rätt, när jag nyss påstod, att de tvenne skäl, hvarom vi nu talat, icke äro hållbara, att de icke äro tillämpliga på mitt förslag och att således den udd, de eljest skulle hafva, faller bort, när den rigtas mot ifrågavarande förslag, hvadan jag äfven vågar anse, att Utskottets skäl N:o 2 varit det egentligen bestämmande. Utskottet tror sig mot mitt förslag att taga en timme i veckan från latinet i dessa klasser böra erinra, att »sedan den senaste anordningen af elementarundervisningen minskat antalet veckotimmar, hvarunder undervisning i latinet meddelas, med icke mindre än 18, torde det vara ganska betänkligt att göra ytterligare inskränkningar i denna undervisningstid, som redan blifvit så förkortad, att erfarne skolmän äro ganska tveksamma, i hvad mån en grundlig och fruktbärande insigt i detta språk skall kunna vid elementarläroverken meddelas.»

Jag ber att i förbigående få anmärka, att Utskottet haft fullkomligt rätt i denna sin uppgift, enär den näst sista allmänna skolstadgan af år 1869 verkligen bestämde 66 timmar i veckan åt latinet, hvadan således denna tid genom 1878 års skolstadga blifvit nedsatt med 18 timmar. Men jag vill också fästa Herrarnes uppmärksamhet på hvad jag i min reservation anmärkt, att redan för öfver 20 år tillbaka 1856 års skolstadga gaf latinet blott 55 timmar i veckan. Undervisningen i latinet, som enligt 1878 års stadga har åt sig anslagna 48 timmar i veckan, har således sedan 1856 icke inskränkts med mera än 7 timmar. För öfrigt vill jag gerna medgifva, att Utskottet haft fullkomligt rätt i denna sin invänd-

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Om lärovid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

ning, om man nemligen med en »grundlig och fruktbärande insigt» i latinet förstår färdigheten att obehindradt läsa de mest krångliga filosofiska afhandlingar af den vidtberömda Cicero eller en poesi, som, om den icke är så krånglig, är dess mera slipprig, eller om man fordrar, att ynglingen skall kunna skriva just sådan latin, som man plockat ut ur en viss tids författare och ur vissa författare från denna tid för att göra den till den enda saliggörande. Men en helt annan fråga är den, huruvida det är *nödigt eller ens nyttigt* att en så grundlig och fruktbärande insigt i det latinska språket meddelas i våra elementarläroverk. Behöfva väl våra blifvande jurister, läkare, prester, naturvetenskapsmän eller de, som efter avslutade skol- och universitetsstudier, ingå i de praktiska yrkena — behöfva de en sådan kunskap i detta ämne? Jag vågar besvara denna fråga med ett obetingadt nej. Den kunskap i latin alla dessa behöfva skulle kunna meddelas dem på kanske hälften af det timantal, som nu är anslaget åt detta språk. De enda, som verkligen kunna tillgodogöra sig all denna latinläsning och latin-skrifning, så att vinsten motsvarar tidspillan, äro herrar språkforskare. Men skall då den klassiska linien i våra skolor vara utslutande till för dessa? Är det väl rimligt att hvar och en, som icke vill sakna all kännedom om det latinska språket, skall vara tvungen att studera det till sådant öfvermått, att hans studier i andra ämnen, som för honom kunna vara långt viktigare, till följd deraf förhindras eller försummas? Är det väl rimligt att staten skall säga till lärjungen: antingen skall du blifva realist, i hvilket fall du icke får någon kännedom om latinet och för öfrigt är utestängd från de flesta af mina embeten, eller ock skall du blifva humanist och då skall du läsa latin, men icke så mycket som du behöfver för att blifva jurist, prest. läkare o. s. v., utan *just så mycket, just den »grundliga och fruktbärande insigt»*, som är egnad att göra dina blifvande universitetsstudier, ifall du skulle blifva språkforskare, riktigt lätta och bekväma. Detta är ju att i fråga om undervisningen uppoffra det stora flertalet af nationen för ett ringa mindretals skull.

Jag har varit med på en tid och i ett läroverk, der vi visserligen hade en mängd läroämnen uppsatta på ett schema, men der vi i sjelfva verket nästan icke läste något annat än latin och grekiska. Jag har genomlöpt oändliga rymder latinsk och grekisk litteratur. Om den grekiska vill jag icke säga någonting ondt, ty den är i de flesta afseenden mönstergill, men hvad den latinska litteraturen beträffar, tillåter jag mig det påstående, att den är ganska underhållig. Jag tror till och med att de latinska auktorerna icke utan en viss skada kunna sättas i skolynglingens händer. Men, äfven om jag medgifver, att jag icke utan en viss grad af nytta tillgodogjort mig detta exclusiva latinläsande, måste jag dock erkänna inför mig sjelf att utom den direkta olägenheten, att jag derigenom tvingats försumma andra, enligt min åsigt viktigare ämnen, har jag

äfven haft flere andra olägenheter derutaf. Jag behöfde t. ex. många år för att från min svenska stil fila bort alla dessa klassiska vändningar, som jag med så stort besvär och tidspillan innött under min skoltid. Detta har icke ännu fullkomligt lyckats, såsom herrarne kunna sjelfva finna af sidan 12 i min reservation, der andra stycket börjar med följande mening: »Det må vid första tanken förefalla såsom ett godt skäl detta andra af Utskottet anförd» etc. Detta är ju ett osvenskt uttryck. Det luktar klassicitet på milslånga vägar. Herrarne kunna vara öfvertygade derom, att, i fall jag icke blifvit tvingad att skriva 120 och ännu flera temata i latinet och endast 30 eller ännu färre i mitt modersmål, skulle jag icke nu behöfva göra mig skyldig till ett dylikt skriftsätt.

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Måhända har jag nu fört diskussionen i denna fråga allt för vida, ty jag har visst icke *i min motion* rigtat något sådant attentat mot latinet, hvartill mina förra yttranden skulle kunna gifva anledning och hvarom jag för öfrigt — jag bekänner det öppet — gerna skulle vilja vara med. Jag har ju helt beskedligt blott begärt att latinet, af de 48 timmar, som nu äro detsamma anslagna, måtte afstå en timme i fjerde och en i femte klassen, så att den tid, som egnas åt naturvetenskaperna, derigenom må kunna ökas från 18 till 20 timmar. Herrarne må icke tro, att min medreservant och jag äro ensamma i våra åsichter om lämpligheten af en sådan anordning. Gå vi till de allmänna svenska läraremötenas och rektorsmötenas förhandlingar, möta oss här och hvar uttalanden i enahanda syfte. Jag tillåter mig härpå anföra ett par exempel. Det ena är från 8:de allmänna läraremötet år 1875 i Jönköping, och återfinnes å sidan 162 i referaten öfver mötets förhandlingar. Den sektion, som af detta möte nedsattes för behandling af frågan om undervisning i naturalhistoria och kemi, uttalar bland annat »den önskan, att all den tid, som möjligen dertill kan beredas, anslås åt allmän naturlära i skolans nedre klasser.» — Ett annat exempel på samma åsigt finnes i redogörelsen i »Pedagogisk Tidskrift» för 1878 års rektorsmöte. Detta möte besvarade den 3:dje frågan: Hvilka upplysningar har den erfarenhet gifvit vid handen, som vunnits vid tillämpningen af de genom Kongl. cirkulären af den 12 Mars 1875 och 1 Juni 1877 meddelade föreskrifter angående undervisningsplanen? i afseende på *naturalhistoria* sålunda: »naturalhistoria ansågs behöfva mera tid i klass 4 och 5, i synnerhet på reallinien. Derjemte uttalades den önskan, att ämnet måtte fortsättas i sjunde klassen.» För kuriositetens skull vill jag meddela, att rektorsmötet i afseende på *latin* yttrade: »att ett mindre antal författare borde läsas, att fordringarna i de skriftliga proven borde inskränkas, samt att vid den väntade bestämmelsen af kursen i sjunde klassen dessa måtte göras icke obetydligt mindre än de nu varande.» Jag anser mig skyldig upplysa, att rektorsmötet häri sökte botemedel för den i förhållande till fordringarna i latinet knappa undervisningstiden, men jag vill å andra sidan påpeka, att rektorsmötet icke uttalat sig

Om lärotid för mot lämpligheten i och för sig af de sålunda förordade inskränknin-
naturalhisto- ningarna.
riens studium

Jag vet mer än väl, att flere af herrarne här nu skulle hafva
vid elementar- lust att säga mig: ja, det är möjligt att du har rätt i största delen
läroverken. af hvad du sagt, men du glömmet dock alldeles bort den stora vigt
 (Forts.) för den formella bildningen, som det latinska språket eger. Nej, det
 gör jag icke. Men jag vill på samma gång erinra herrarne derom,
 att den vigt, som latinet i detta hänseende fordom haft, den har
 det i betydlig mån förlorat i samma mån som tyskan blifvit det
 grundläggande språket i våra skolor. Och för öfrigt samma vigt,
 som det latinska språket har för den formella bildningen, samma vigt
 anser jag de moderna språken hafva, om undervisningen deri drifves
 med samma rutin och samma metodik, som utbildat sig i fråga
 om undervisningen i latinet. Språkstudierna i sin helhet åter hafva
 ingenting förlorat genom den senaste minskningen af latin-timmarne,
 utan tvärtom, såsom jag äfven i min reservation påpekat, ty antalet
 timmar för de moderna språken hafva samtidigt icke obetydligt
 ökats. Ser man för öfrigt på det stora antal timmar språkstudierna
 i skolan tagit för sig, skulle man verkligen kunna föränledas till
 den frågan, huruvida språken äro det enda, som bör och kan der
 studeras, eller om den formella bildningen är den enda afsevärda och
 den reella af ingen betydelse. En sådan fråga vill jag dock icke nu
 göra; men jag hoppas å andra sidan att mina herrar motståndare
 skola medgifva mig, när jag från hela timantalet för språk, 142,
 vill taga endast tvenne timmar för att öka naturvetenskapens tim-
 antal från 18 till 20, att det hugg, som jag sålunda kan anses hafva
 måttat mot den formella bildningen, dock är af allra mildaste art.

Den förnämsta orsaken, hvarför jag yrkat på en timme till åt
 naturläran i fjerde och femte klasserna, har jag angifvit i min mo-
 tion. Genom senaste skolstadga har naturalhistorien nemligen för-
 lorat en timme i dessa klasser, och detta i trots deraf att Riks-
 dagen, då den sist yttrade sig i frågan, icke allenast ville bibehålla
 det då åt naturvetenskaperna föreslagna timantal, utan än ytterligare
 se densamma härutinnan till godo. Men detta skälet var icke det
 enda. I min reservation har jag anført ett annat, hemtadt från
 det faktum, att en så stor del af skolornas lärjungar afsluta sina
 studier redan i fjerde och femte klassen. Om jag nu rigtar den
 frågan till herrarne: männe *desse* lärjungar hafva mera nytta af att
 läsa 8 timmar latin och 2 timmar naturlära än af att läsa 7 tim-
 mar latin och 3 timmar naturlära, så tror jag att svaret icke kan
 blifva mer än ett. För det stora flertalet åter af dem, hvilka fort-
 sätta sina skolstudier, skulle en inskränkning i latinläsandet lika-
 ledes vara till obestriddigt gagn, såsom jag förr sökt visa. Det är
 således endast för blifvande språkforskare, som en sådan ändring
 möjligen är af tvifvelaktig nytta.

Ehuru jag icke hyser mycken tillit till kraften af mina ord
 eller till verkan af min bevisföring här i Kammaren, är jag dock så

fullkomligt öfvertygad om det rätta i de åsichter jag drifver, att jag icke är utan all förhoppning om framgång. Den strid, som vi nu föra, är visserligen en strid af ytterst ringa omfång, men den är dock en strid mellan det gamla och det nya, mellan latinbildningen och den moderna bildningen, mellan fördomar beträffande undervisningen, som frodats under sekler, och den nyare tidens anda och strömning. Jag kan icke tro annat än att den svenska Riksdagens Andra Kammar icke är alldeles oberörd af denna anda och denna strömning; och härpå bygger jag mitt hopp. Jag vågar derfore, Herr Talman, anhålla om proposition på bifall till Herr Jan Magnussons och min reservation.

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Herr Gilljam: Jag skall be att få börja med en liten belysning af den ärade motionärens förklaring af hvad som menades med en undervisningsplan, då jag anser detta vara en lämplig utgångspunkt.

Motionären förklarade att en undervisningsplan icke utgjordes af timtabeller, utan af grundsatser och åsichter, och deri må han ju på sätt och vis hafva rätt. Men timtabellen är icke desto mindre den form, som måste användas, då det gäller att komma från tal till sak. I denna afspegla sig de ledande grundtankarne, och vill man lätt och hastigt skaffa sig en öfverblick öfver hufvuddragen af en skollag, så behöfver man, med litet öfning och vana, blott slå upp timtabellen, och man skall inom några få minuter hafva läsplanen temligen klar för sig. Det är derfore en oerhörd svårighet att upprätta en timtabell, enär man vid tillämpningen af sina grundsatser så lätt kommer i kollision med aritmetikens lagar. Man kan på förhand känna sig mycket benägen att inrymma det ena ämnet efter det andra i undervisningsplanen och dertill gifva hvar och ett en betydande plats, men då man skall uttrycka hvad man vill och menar i siffror, finner man, att man kommer till en slutsumma, som långt öfverskider gränsen för det antal undervisningstimmar i veckan, som må anses vara det högsta möjliga. Håller man sig då t. ex. till 30 timmar i veckan såsom det högsta, så blir nästa åtgärd att börja väga och jemka de olika ämnena emellan. I samma mån en dylik undervisningsplan är uppgjord efter noggrann pröfning och erfarenhetens vittnesbörd, i samma mån är den också svår att ändra, och man må hysa hvilka åsichter som helst angående den nya skollagen af den 1 November 1878 — hvilken, i förbigående sagdt, i väsentliga delar icke är någonting annat, än en fulländning af den byggnad, hvartill grunden lades genom cirkulären af den 6 Juni 1873 och den 12 Mars 1875 — så måste man likväl erkänna, att denna skollag är frukten af så mycken erfarenhet och moget öfvervägande, att en ändring till förmån för ett ämne icke kan åstadkommas utan motsvarande olägenhet för ett annat.

Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

Här har nu naturalhistorien fått en lifligt intresserad målsman — och jag vågar lugnt försäkra, att icke heller jag är någon motståndare till naturalhistorien. Men tror man väl, att detta ämne är det enda, för hvilket det finnes målsmän, som äro missnöjda? Nej, det är det visst icke. I dag gäller det naturalhistorien, en annan dag kan det komma att gälla matematiken, och så vidare historia eller latin och grekiska — för att icke tala om tyskan, hvilket ju också. liksom naturalhistorien är ett ämne, som icke får läsas till läroverkets slut. Är då verkligen naturalhistorien för närvarande företrädesvis i behof af att förhjälpas till bättre rätt? Jag tror det vara obestriddigt, att naturvetenskapen, såsom ett helt betraktad, är det ämne, som genom senaste förändringarna i skollagen gjort den största vinsten i de 5 nedersta klasserna. Det är också en temligen allmän åsigt bland lärarne, att undervisningen i naturlära uti dessa fem klasser för närvarande är ordnad och skött på ett sådant sätt, att lärjungen, äfven om han utgår från tredje eller femte klassen, både fått kunskap om och kärlek till kunskapen om naturen i långt högre grad, än man kunnat hoppas bibringa lärjungarne efter de gamla förhållandena.

Herr Axell yttrar vidare, att hans motion icke innebär någon rubbning af de principer, på hvilka den nuvarande skollagen är byggd, utan blott och bart utgjorde en fulländning af dessa. Detta kan låta säga sig, då man talar om saken i allmänhet; men då fråga blir om tillämpningen, inträffar den ledsamma saken, att man måste taga ifrån ett ämne hvad som skall läggas till ett annat. Jag skall icke i förevarande fall söka göra upp något eget förslag, utan endast hålla mig till det af Herr Axell framlagda. Han talade först om latinet. Det är tyvärr så länge sedan den ärade motionären lemnade det svenska läroverket, att han icke har någon aning om den anspråkslösa ställning, som latinet för närvarande intager i våra skolor. Hvad särskildt latinskrifningen angår, som af motionären jemväl i hans reservation blifvit så mycket frambållan, så rör den sig numera inom särdeles anspråkslösa gränser; det är nu icke mycket fråga om att lära ynglingarne tala eller skriva latin, utan de skriftliga öfningarna afse företrädesvis att kontrollera och befästa insigten i det lästa, särskildt i grammatikens elementer. Och om latinet skall kvarstå inom läroverken, så måste det hafva sig tilldelad åtminstone så mycken tid, som efter erfarne mäns åsigt är den minsta möjliga, för att studiet skall leda till något resultat; i annat fall böra alla våra läroverk förvandlas till realläroverk.

Herr Axell yttrade jemväl, att man icke behöfde lära sig mera latin, än hvad som erfordras för att blifva läkare, prest, jurist o. s. v. Men för det första torde man i skolorna i allmänhet nu för tiden icke inhemta mera latin, än som behöfves för något af nämnda verksamhetsområden. Vidare, och för det andra. äfven om man erkänner, att skolan bör arbeta för lifvet, följer väl ej deraf, att skolan skall beröfvas, sin rätt att uppställa ett mål inom sig sjelf och söka för-

verkliga detta, utan all tanke på om lärjungarne vilja bli jurister, prester eller läkare.

Att tala om 1856 års staga med dess 55 latintimmar, lönar icke mycket mödan, ty denna stadga kom ju knappast till lifvet, förr än hon var död. Denna stadga utgick dessutom från en annan grundsats beträffande språkundervisningen, än den som sedermera i det hänseendet gjort sig gällande. Man skulle börja med franskan, och lagstiftaren hade föreställt sig, att studiet af detta språk skulle underlätta och befordra latinstudiet, och att latinet derföre borde kunna nöja sig med ett mindre antal timmar än det förut haft.

Motionären har vidare i sitt anförande talat om, att latinet såsom formelt grundläggande språk nu mera blifvit ersatt af tyskan. Detta påstående är, efter min uppfattning, från motionärens ståndpunkt ganska farligt. Ty om så förhåller sig, så är deraf en gifven och naturlig följd, att detta språk framför alla andra ämnen är berättigadt att läsas ända till skolkursens slut; tyskan måste då i främsta rummet blifva föremål för motionärens omtanka, och naturalhistorien först i det andra.

Slutligen ordade motionären äfven om den oerhörda tid, språken upptaga i våra skolor. Härpå vill jag genmäla, att bland dessa språk ingår först och främst modersmålet; och det var just i öfverstämmelse med Riksdagens och specielt denna Kammares åsichter som detta språk kom i åtnjutande af ett större antal timmar, än det förut haft. Hit höra vidare de moderna språken, och huru mycket sympatier jag än må hysa för naturalhistorien och naturvetenskapen i allmänhet, så äro dock, enligt min uppfattning, språken den viktigare delen af elementarundervisningen. Ty först genom dem blir det möjligt för lärjungen att framdeles tillgodogöra sig hela det oerhörda stoff af vetande och erfarenhet, hvarpå andra folk hafva att bjuda oss. Jag hör visserligen icke till dem, som vilja drifva studiet af alla språk lika, utan några bland dem måste intaga en mera tillbakadragen ställning än andra. I följd af sitt stora antal måste de dock tillsammans kräfva ett betydligt antal undervisningstimmar. Ty de stora kulturspråken måste, efter min uppfattning, i skolan läsas åtminstone så mycket, att lärjungen, med tillhjälp af den allmänna språkbildning, han i skolan förvärfvat, vid mognare ålder må vara i stånd att förstå och korrekt uppfatta hvad som på dessa språk är skrivet.

Förunderligt nog utsträckte motionären icke med ett ord sin nyss hörda argumentation till 6 och 7 klasserna. Trots den medgifna tillåtelsen, att nu yttra sig äfven öfver den 2:dra punkten, skall också jag tills vidare hålla mig endast till fjerde och femte klasserna, angående hvilka jag vill tillägga några ord beträffande reallinien.

Hvad angår denna, går det enligt min tanke mycket lätt för sig att skaffa naturalhistorien i nämnda klasser en timme till; och detta bör äfven ske. Till stöd för denna äfven af mig delade

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*
(Forts.)

Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

åsigt har motionären i sin reservation intagit ett Kongl. bref till direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk, genom hvilket Kongl. Maj:t medgifvit realläroverket i Stockholm att i fjerde klassen från engelskan taga tre timmar i veckan och i den femte två för att utskiftas på andra läroämnena; af dessa skulle särskildt en timme tilldelas naturläran. Men detta bref ådagalägger i än högre grad någonting annat, som för närvarande lifligt sysselsätter tankarne hos våra skolmän, nemligen åsigten derom. huru mycket bättre en undervisningsplan kan uppgöras, då icke två linier äro sammankedjade med hvarandra. Förslaget om denna ändring i undervisningsplanen väcktes af rektorn för ett af de tre i Sverige blifvande fullständiga realläroverken. I detta läroverk funnos inga lärjungar, som läste latin; skolan hade blott en linie, den reala. Rektorn tänkte: här är det möjligt att få en bättre fördelning af läroämnena, en bättre undervisningsplan än som för realisterne kan åstadkommas vid de läroverk, der de äro förenade med lärjungar på den klassiska linien. Han ingick därför med ett ändringsförslag till direktionen för Stockholms stads undervisningsverk; direktionen gillade förslaget och tillstyrkte i underdånighet dess antagande af Kongl. Maj:t. Men hvarken rektorn, skoldirektionen eller Kongl. Maj:t hafva afsett någonting annat med denna förändring, än att den skulle gälla endast hvad angår realisterne vid hufvudstadens läroverk. I tillämpningen är nu denna anordning vidtagen i de hufvudstadens skolor, der både den klassiska och reala linien finnes, att i alla de ämnen, der realisterne fått ett olika antal undervisningstimmar mot latinerna, undervisningen å begge linierna är fullkomligt skild. Detta kräfde, såsom direktionen äfven antydde. ökade lärarekrafter; men till följd af de särskilda förhållandena vid hufvudstadens femklassiga läroverk blef denna tillökning knappast nämnvärd. Klasserna i dessa elementarläroverk äro nemligen så stora, att de, med undantag blott för ett enda läroverk, måste delas i parallelklasser. Realisterne komma då på den ena afdelningen och latinerna på den andra. Undervisningen i fjerde och femte klasserna för latinare och realister har sålunda utan synnerlig tillökning i lärarekrafter kunnat blifva olika vid läroverken i Stockholm. Vid elementarläroverken i allmänhet är ett sådant åtskiljande deremot icke möjligt utan flera timmars tillökning i undervisningen och ty åtföljande förökning af lärarekrafter.

För ögonblicket inskränker jag mig till att tillstyrka bifall till Utskottets hemställan beträffande fjerde och femte klasserna och skall, om anledning dertill förekommer, sedan yttra mig beträffande Utskottets hemställan i mom. 2 i fråga om sjunde klassen.

Herr Jan Magnusson: Herr Talman! Då jag instämt i Herr Axells reservation, ber jag att få säga några ord såsom tillägg till Herr Axells yttrande, i hvilket jag kan instämma.

Undervisningsplanen i Kongl. stadgan om undervisningen vid

rikets elementarläroverk af den 1 November 1878 upptager 14 undervisningsämnen, deraf naturvetenskap med dess underafdelningar naturlära, naturalhistoria och fysik utgöra tre. Då nu alla undervisningsämnens läsetid i alla klasserna utgör 296 timmar i veckan och naturvetenskaperna deraf hafva 18 timmar, så hafva dessa ämnen, hvilka utgöra tre af de 14 eller nära en fjerdedel af ämnenas antal, endast fått ej fullt en sextondedel af undervisningstimmarne.

Om lärotid för naturalhistoriens studium vid elementarläroverken.

(Forts.)

Jag anser att naturvetenskaperna äro af så stor vigt och nytta och att vi hafva dem att tacka för så mycket, att ett tillbakasättande af desamma vid våra elementarläroverk icke kan vara nyttigt eller ens berättigadt. Visserligen äro dessa vetenskaper af en så mångfaldig och vexlande art, att, derest man vill komma långt i någon eller några af dem, man måste egna sig deråt såsom ett specialstudium. Det kan derföre ej vara fråga om att vid elementarläroverken bibringa mera af dessa vetenskaper än det för den bildade under alla lifvets förhållanden nödvändiga, men detta nödvändiga stiger i den mån vetenskaperna utvecklas.

Att dessa vetenskaper blifvit tillbakaskjutna synes vid en jämförelse mellan de äldre undervisningsplanerna och dem, som äro föreskrifna i Kongl. stadgan af den 1 November 1878.

Euligt stadgan af den 29 Januari 1859 skulle undervisas i naturvetenskaperna 20 timmar i veckan i skolans alla klasser; enligt undervisningsplanen af den 10 Mars 1869, skulle i naturvetenskaperna undervisas 18 timmar och enligt 1870 års komités betänkande är denna undervisning föreslagen till 20 timmar, deraf 16 i naturlära och naturalhistoria samt 4 i fysik. Denna komités förslag blef godkänt i Kongl. Maj:ts proposition till 1873 års Riksdag, af denna Riksdag och af 1874 års komité. Detta oaktadt föreskrifver 1878 års stadga endast 18 timmar för dessa ämnen, deraf 12 för naturlära och naturalhistoria samt 6 för fysik. Undervisningen i naturlära och naturalhistoria är således 4 timmar *mindre*, men i fysiken 2 timmar *mera* än 1870 års komité föreslagit och 1873 års Riksdag godkänt.

Men detta är icke allt; ty, då 2 timmars undervisning i naturlära och naturalhistoria införts i 1:sta klassen, hafva 6 timmar uteslutits ur 6:te och 7:de klasserna.

Då denna minskning i naturvetenskapernas studium vid våra elementarläroverk började med Kongl. Maj:ts skrivelser af den 6 Juni 1873 och den 12 Mars 1875, har detta redan haft den verkan, att — såsom för mig uppgifvits — studenter, som ankommit till ett specialläroverk, icke ens igenkännt alla våra allmänna vildt växande träd.

Vid 1873 års riksdag anmärktes såväl inom det Särskilda Utskottet som inom denna Kammare att 1870 års komité hållit alltför mycket på de klassiska studierna. Många talare, ja, till och med sådana som egde klassisk bildning, ansågo: dels att för mycken tid var anslagen åt latinet, dels att läsningen deraf kunde börjas i 5:te och 6:te klasserna, och att grekiskans förvisande till universitetet

Om lärotid för vore blott en tidsfråga. Efter sådana uttalanden af fackmän har jag icke tvekat att instämma i Herr Axells reservation.

Då man derjemte vet, att så många lärjungar utgå ur de 5 nedre klasserna t. ex. åren 1864—1871: 68 procent eller $\frac{2}{5}$ delar för begge linierna och 80 procent eller $\frac{4}{5}$ delar ensamt på latinlinien, skulle efter mitt förmenande 1 timmes tillökning för naturvetenskaperna i 4:de och 5:te klasserna, icke skada den femtedel, som genomgår alla klasserna, hvaremot det obestriddigen skulle vara till fördel för de fyra femtedelar som afgå, ty för dem skulle ökade insigter i dessa ämnen vara af större nytta än 1 timmes mera lärotid i latinnet.

Efter reservantens förslag i 1:sta och Utskottets i 2:dra punkten skulle timantalet för naturvetenskaperna uppgå till 16 timmar för dem som läsa grekiska och 18 timmar för dem som icke läsa detta ämne, således för de förra just hvad 1870 års komité föreslagit och för de senare 2 timmar mera.

Jag anhåller att få yrka bifall till reservationen i 1:sta punkten och till Utskottets förslag i den andra.

Herr Herslow: Trots den anledning, som förefinnes såväl i den siste talarens anförande som i motionärens, skall jag afhålla mig från att komma in på det ämne, som så länge varit föremål för tvist mellan de s. k. humanistiska och realistiska tendenserna vid hvarje organisation af vårt skolväsen. Jag vill derföre icke heller tala om huruvida skolan hufvudsakligen har till uppgift att utbilda den formella förmågan, att sätta själsförmögenheterna och speciellt tankeförmågan i stånd att framgångsrikt arbeta och på egen hand förvärfva sig det kunskapsinnehåll, som är af vigt för lifvet och som varierar så mycket, allt efter de olika lifsrigtningar man beträder, eller om hon har till uppgift att sjelf och direkt stoppa in så mycket som möjligt af detta reala vetande i barnets hufvud, lemmande åsido dess förmåga att mer eller mindre tillgodogöra sig, mer eller mindre smälta detsamma. Jag vill icke heller gå in på den frågan, som också varit en hufvudfråga vid sådana tillfällen som detta, huruvida icke den formella utbildningsförmåga, den själsgymnastik, som man funnit i de klassiska språken, äfven kan finnas i de moderna, huruvida icke, med ett ord, man genom en fulländad undervisningsmetod äfven af de moderna språkens studium skulle kunna konstruera en dylik gymnastikapparat. Jag vill här lemna allt detta åsido derföre att mig synes att, då vi så nyligen haft dessa stora frågor på tapeten och kommit till en kompromiss i saken, vi borde lemna denna kompromiss i fred att visa åtminstone något resultat. Högst få af dem, som haft tillfälle att följa verkningarna af nu gällande skolstadga, tror jag emellertid skola säga, att den fört oss derhän att vi fått för mycken klassisk lärdom; tvärtom, jag försäkrar, att lika sällsynt som folkskolans minimum af undervisning öfverskrides i folkskolan, lika sällsynt är det, att det mest minima minimum af klas-

sisk bildning öfverskrides inom våra klassiska elementarläroverk. Vi äro verkligen i det hänseendet komne derhän att vi, såsom en föregående talare nämnt, kunna fråga huruvida vi skola gå ett steg längre i reduktion och ändå bibehålla den klassiska linien eller om det icke då är bättre att helt och hållet taga bort de klassiska språken. Den ärade motionären omnämde, huru outplånligt han kände sig bemängd med hågkomster af sin latin; han kunde icke glömma den. Jag ber då att i honom få komplimentera det gamla systemets verkan; eleverna af det nya torde ha svårare att länge komma i håg sin. Vi få ej glömma huru mycket de klassiska språkens studium på senare tider redan fått gifva med sig. Först och främst har vår elementarskola, ursprungligen byggd på klassisitetens grund, utsöndrat en gren, en parallel linie, som fortlöper bredvid den ganda klassiska linien, som bär namn af den reala linien och som icke på något vis får någon besmittelse med klassiciteten. Vidare har man ytterligare klufvit den qvarvarande klassiska grenen och af den bildat linierna A och B för att inom klassiciteten åtminstone icke få för mycket klassicitet och för att hafva en afdelning, som åtminstone är fri från det ena af de två klassiska språken, grekiskan. Återstår således denna klassiska linie, som par préférence skall representera studiet af den vetenskap, den andliga kultur, i hvilken hela vår nutids bildning har sitt ursprung och med hvilken hon sammanhänger med tusentals trådar. Men äfven denna linie har nu senast fått lemna 18 timmar ifrån sig af den tid, som förr tillkom de klassiska språken. Vill man gå ännu längre, må man då lika gerna taga steget fullt ut och, som sagdt, stryka bort de klassiska språken från skolan. Kan man finna något ämne, som der kan ersätta dem, så sätt dit det i stället; men låtom oss icke försöka att lefva på en ännu större förknappning, nöja oss med ännu mindre grundlighet i hvad som skall vara ett grundläggande studium.

Det var flera yttranden i den föregående talarens anförande, som jag skulle velat bemöta. Men jag märker att det skulle föra mig allt för mycket in i detaljer; och för en detaljgranskning af olika skolschemata är här icke rätta stället. Detta är dessutom förut gjordt så fullständigt och frågan är så fullständigt belyst i de olika läroverkskomitéernas utlåtanden och betänkan den att, om man vill förskaffa sig ett klart begrepp hvilka svårigheter som mött vid uppgörandet af den nuvarande skolplanen med sina två klassiska linier, man bör genomläsa dem. Det blir icke lätt att rubba en enda timme i den plan, som nu är fastställd; och det är just en dylik rubbning, som jag gerna vill att elementarläroverken må slippa ännu någon tid. Jag vill derföre afgjort biträda Utskottets afstyrkande förslag i 1:sta punkten; och jag skulle äfven kunna biträda dess förslag i 2:dra punkten, emedan detta inskränker sig till en förfrågan och hemställan till Kongl. Maj:t »huruvida ej undervisning i naturalhistoria kunde och borde meddelas i 7:de klassen af den klassiska liniens båda afdelningar». Jag hade likväl helst sett att ordet »båda»

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

icke stått der och att man inskränkt sig till B-linien. Man kan invända, att den afsedda ändringen äfven inom A-linien icke skulle vålla stor rubbning eller svårighet, eftersom man kunde nöja sig med att endast låta fysiken der ersättas af naturalhistorien, hvarigenom naturvetenskapen i det hela således ej finge inom sjunde klassens klassiska linie något större utrymme än den har för närvarande. Men hvar och en som vet huru svårt det är för lärjungarne att passera genom denna sista korridor, som kallas afgangsexamen, der lärjungen skall klämmas innan han släppes ut från skolan, hvilken ansträngning det kostar honom att under sista året samla ihop resultatet af 7 eller 8 års arbete och undervisning, han måste döma annorlunda. För att lindra denna ansträngning har man derföre velat låta honom packa upp och få afsynad en del på förhand, så att han endast behöfver föra med sig resten. Tyska språket och naturalhistorien hafva fått sin afslutning i sjetten klassen; och ynglingen har derigenom fått mera tid att egna åt de öfriga ämnena. Vill man nu deremot taga naturalhistorien med i sjunde klassen, så återinför man denna ansträngning, äfven om man till gengäld stryker bort fysiken såsom läroämne; ty det är att märka, att fysiken är ett litet, men naturalhistorien ett stort skolämne. Jag håller icke på fysiken, såsom den nu förekommer som undervisningsämne i sjunde klassen; min öfvertygelse är att lärjungen i denna vetenskap nu lika litet erhåller någon allmän öfversigt, som någon verklig vetenskaplig grundläggning för framtida studier, just derföre att det i skolan studeras alltför litet. Men skola vi nu i sjunde klassen utbyta fysiken mot naturalhistorien, så blifver det icke något litet, utan tvärtom ett ganska vidsträckt studium, resultatet af många års arbete i föregående klasser, som vi tvinga lärjungen att bära med sig i den redan förut så tunga kappsäcken vid den förut omnämnda förtullningsstationen. Jag vet huru hårdt den är snörd och huru kämbart dess innehåll kan trycka åtminstone de svagare skuldrorna; och jag kan derföre för min del icke vara med om att införa naturalhistorien på A-linien i sjunde klassen såsom ett ämne, hvori afgangsexamen skall afläggas; skall det äfven på denna linie intagas, må det då bli, på sätt som 1873 års Riksdag föreslog, såsom ett ämne hvilket väl läses i afgangsklassen, men ej ingår i mogenhetspröfningen.

Skolan kan i våra dagar ej klaga att den är föremål för liknöjdhet eller för stufmoderlig behandling. Förhållandet är alldeles motsatt. Elementarskolan åtnjuter nästan alltför mycken moderlig ömhet från alla håll, den har alltför många mödrar. Alla representanter för de olika vetenskaper, i hvilka undervisning i elementarskolan meddelas, vilja så mycket som möjligt befordra sina egna ämnen och skaffa dem så stort utrymme som möjligt. Vid riksdagen och inom pressen upptages denna kamp ständigt ånyo; och inom skolan försöka lärarne hvar i sitt ämne att frambringa de mest briljanta resultat. Men detta omhuldande af ynglingen så-

som en blifvande vetenskapsman från de olika vetenskapernas sidor knäcker honom ej sällan såsom blifvande medborgare. Vi få se till att det icke, i följd af denna moderliga ömhet från olika håll, går med vår skola och dess lärjungar, såsom det gick med det barn, som var föremål för Salomos dom, att detsamma höll på att slitas i stycken för att tillfredsställa rivaliserande mödrar. Skola vi få något helt af våra skolor och något helt af våra skolynglingar, så låtom oss försöka att en gång lemna våra elementarläroverk i fred. Må de åtminstone någon tid få arbeta ostörda af alla yttre rubbningar. Fredlig utveckling är barndomens behof, orubbad ordning hufvudvilkoret för all sund uppfostran.

*Om lärotid för
naturalhistoriens
studium
vid elementarläro-
verken.*
(Forts.)

Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i första punkten, samt, på grund deraf att andra punkten innehåller allenast en hemställan till Kongl. Maj:t att Kongl. Maj:t behagade låta utreda hvad som i saken kan göras, jemväl till Utskottets förslag i andra punkten.

Herr A. Rundbäck: Då jag befarar att detta ämne, så vidt erfarenheten gifver vid handen, kommer att blifva ganska långslitet, skall jag åtminstone icke blifva mångordig.

Jag medgifver gerna att det är en stor svårighet, för att icke rent af säga omöjlighet, att vid fördelningen af timantalet emellan de olika läroämnena träffa det rätta så, att man blir nöjd dermed å alla sidor. Jag är äfvenledes öfvertygad om att vederbörande vid nu sist verkställda fördelning af undervisningstiden vid elementarläroverken mellan de olika läroämnena, såväl de klassiska som de moderna, pröfvat saken så omsorgsfullt som möjligt. Men det oakadt måste jag med motionären förklara, att jag anser, att man icke gjort naturalhistorien rättvisa.

Vid 1870 års riksdag väckte jag förslag till reorganisation af elementarläroverken och detta mitt förslag hade just till följd den sista läroverksstadgan. Grundtanken i förslaget var, att elementarläroverken skulle ställas i ett närmare samband med det praktiskt medborgerliga lifvet och mera än förut tjena dess intressen, och att således lärjungarne vid elementarläroverken skulle bibringas en mera modern medborgerlig bildning, som kunde vara nyttig på alla lifvets områden och att i följd deraf de klassiska studierna åtminstone på det lägre stadiet skulle skjutas undan för att lemna mera utrymme åt de exakta och empiriska vetenskaperna.

Jag var år 1873 äfven med i det då af Riksdagen tillsatta särskilda Utskottet och en af dem som då, i anledning af Kongl. Maj:ts förslag att naturalhistorien icke skulle läsas på den klassiska A-linien, förklarade att detta förslag icke var tillfredsställande, utan att detta ämne borde läsas äfven å den klassiska linien. Hvad Utskottet härom då yttrade kunna herrarne se af nu föreliggande betänkande. Jag har således en historisk ställning i frågan; och denna ställning kan

Om lärotid för jag så mycket mindre öfvergifva, som jag allt sedermera trott mig
naturalhisto- finna att den är den rigtiga.
riens studium

vid elementar- För att nu öfvergå till reservationen emot 1:sta punkten, hvil-
 läroverken. ken reservation äfven jag biträder, är frågan den, huruvida två tim-
 (Forts.) mar i veckan anslagna till hela naturvetenskapen i 4:de och 5:te

klasserna kunna vara tillräckliga. För att bedöma detta ber jag först få erinra, att meningen med undervisningen under dessa två timmar är den, att lärjungarne under den tiden skola inhemta grunderna i botanik, zoologi, fysik och kemi, geologi och astronomi. Men kan det väl vara möjligt för lärjungen att på två timmar i veckan lära något gagneligt inom hela detta vidsträckta vetenskapliga område. För mig åtminstone är detta ofattligt. Jag anser derföre att man åt detta så vidtomfattande läroämne, som kallas naturvetenskap i allmänhet, men som sedermera sönderfaller i flera tjocka grenar, måste gifva mera tid. Som det nu är, är det ju alldeles omöjligt att lärjungarne kunna blifva grundligt undervisade i alla dessa läroämnen, men i sjelfva den egentliga naturläran tror jag att man skulle kunna gifva dem en bättre, grundligare och mera systematisk undervisning, om man gjorde endast botaniken och zoologien i dessa klasser till läroämnen, och om lärjungarne på detta stadium endast finge kännedom om geologi, astronomi, fysik och kemi genom läsning i lämpliga böcker samt genom utredningar och förklaringar af läraren. Sistnämnda undervisning skulle således icke blifva någon strängt vetenskaplig undervisning, men det skulle gifva lärjungarne på detta stadium, af hvilka flera från femte klassen gå ut i det praktiska lifvet, ett någorlunda tillfredsställande och klart begrepp om elementerna och de elementära lagarne för fysik, kemi, astronomi och geologi. Och är det nu så, att icke två timmar i veckan äro tillräckliga härtill, så synes mig vara nödvändigt att öka timantalet, ty dessa vetenskaper äro allt för viktiga att utan vidare helt enkelt skjutas å sido.

Jag skall nu icke här på rak arm drista mig att föreslå, huru man skall kunna åstadkomma ännu en timmes undervisning i veckan till naturvetenskapens studium i dessa klasser; ty det är svårt att i detalj göra detta i hast, enär dertill fordras en sorgfälligare pröfning än jag nu kan åstadkomma. Men nog synes det mig vara riktigt hvad motionären yrkat, nemligen att man från språkstudierna borde kunna taga en timme. Ty när barnen från första början få lära sig svenska och sedermera tyska, franska, latin och grekiska, erhålla de nog alldeles tillräcklig formel bildning, äfven om ett par timmar skulle tagas från språkstudierna och i stället användas för naturalhistorien.

Medan jag har ordet, ber jag att få gifva tillkänna att jag i andra punkten öfverensstämmer med Utskottet. Ett enda vill jag tillägga med afseende å hvad den siste talaren yttrade. Han sade, att om vi skola få något helt, något fullständigt af våra lärjungar och våra barn, så låt för all del den nya läroverksorganisationen

bestå utan rubbning. Ja, vore det verkligen så att de t. ex., som gå A-linien, finge någon hel och fullständig bildning genom att endast läsa grekiska och latin eller i allmänhet de klassiska ämnena utan att få blicka ut i den fria naturen och läsa dess bok, då skulle jag kunna hålla med honom. Men om de skola gå ut i lifvet utan att känna naturen, så blifver deras bildning icke ett helt utan endast något halft; och jag för min del tror att det ligger i våra barns eget verkliga intresse att i skolan få lära känna lifvet uti naturen, äfven om de gå den klassiska A-linien.

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Herr Östling: Till en början skall jag bedja att få instämma i det yttrande, som afgifvits af Herr Gilljam i afseende på första punkten af detta betänkande, och skall derföre icke upptaga tiden med att återupprepa hvad han i detta hänseende redan påpekat.

Innan jag öfvergår till sjelfva ämnet, ber jag få framställa en anmärkning i allmänhet. Det är temligen känt, att en af de värsta olägenheter, mot hvilka våra läroverk haft att kämpa på senare tider, varit de mångfaldiga förslag till ändring och lappning på undervisningsplanen, som tid efter annan framkommit. Att detta icke kunnat lända till fördel för elementarläroverken, kan lätteligen af en hvar inses. Deraf följer ock att sedan nu, efter Regeringens och Riksdagens gemensamma beslut, en ny stadga nyss utkommit, det icke torde vara skäl att deri företaga någon ändring utan de allra mest tvingande skäl.

Här har likväl yrkats att ändring i nämnda stadga redan nu måtte verkställas i afseende på naturalhistoriens studium. Hvad nu angår detta ämne i 4:de och 5:te klasserna, ber jag få påpeka, hvad Utskottet i sitt betänkande äfven anført, nemligen att dess studium enligt denna stadga går i samma riktning som af förberedande komitéer, Regering och Riksdag blifvit uttalad.

Motionären yttrade för en stund sedan, att hans motion icke afsåg ändring i någon förut beslutad anordning och uppläste för att styrka detta sitt påstående ett yttrande — om jag icke misstager mig — af 1873 års Riksdag.

Häremot ber jag dock få erinra, att denna Riksdagens skrifvelse alldeles icke är att betrakta såsom någon anordning i läroverksfrågan, men att deremot den nyligen utkomna läroverksstadgan verkligen är en sådan anordning. Då man nu föreslår en ändring i undervisningstiden för naturalhistorien, d. v. s. att denna skulle få sig anslagen ytterligare en timme i veckan, så torde det icke behöfva spillas många ord för att visa, att detta verkligen innebär en förändring i sjelfva anordningen. Motionären talade äfven om, att man för att bereda åt naturalhistorien ytterligare en timme utan skada skulle kunna något inkräkta på den tid, som finnes anslagen åt studiet af latinet; och för att ännu mera betona detta yttrade han, att latinska litteraturen skulle vara betydligt underhållig. Men för att kunna fälla ett sådant omdöme måste man sannerligen hafva

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

ganska ringa kännedom om denna litteratur, hvilken i alla tider egt och ännu torde ega målsmän, lika befogade som motionären att deröfver yttra sig, men som kunna i detta afseende gifva ett vitsord i alldeles motsatt rigtning mot det af honom nu uttalade. För att än vidare belysa detta anförde han ur sin reservation några ord, som, jag medgifver det, icke taga sig så särdeles väl ut för svenska öron, och tycktes vilja skrifva sin bristande förmåga att väl uttrycka sig på svenska på latinstudiets räkning. För min del tillåter jag mig dock hysa den åsigt, att felet ligger icke så mycket hos latinets, som möjligen i bristande studium af just detta språk.

Motionären har vidare sagt, att i ersättning för den timme, som han nu för undervisningen i 4:e och 5:e klasserna vill taga från latinets och gifva åt naturalhistorien, kunde man i stället något inskränka latinskrifningen i båda dessa klasser. Jag ber med anledning häraf få upplysa motionären, att enligt den nya läroverksstadgan finnes icke någon timme i 4:e och 5:e klasserna anslagen till latinskrifning.

Då emellertid, såsom jag nyss hade äran yttra, såväl de båda förberedande skolkomitéerna, som äfven Regeringen och Riksdagen förut i afseende på studiet af naturalhistorien uttalat i det närmaste alldeles samma uppfattning, som den hvilken återfinnes i den senast utfärdade läroverksstadgan, kan jag icke finna något skäl att nu i samma stadga vidtaga någon ändring.

Då redan förut blifvit så mycket taladt om första punkten af Utskottets betänkande, vill jag icke vidare upptaga Kammarens tid med något ytterligare ordande i den saken, utan ber att få öfvergå till den jemväl föredragna andra punkten. Der hemställer Utskottet: att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida ej undervisning i naturalhistoria kunde och borde meddelas i 7:e klassen af den klassiska liniens båda afdelningar.

I denna hemställan kan jag för ingen del instämma. Jag vill visserligen icke till alla delar ställa mig på samma ståndpunkt som 1874 års komité, hvilken, då den uppdrog en skilnad mellan den klassiska liniens båda afdelningar, A och B, uttalade den åsigt, att lärjungarne i afdelningen A icke skulle hafva behof af någon undervisning i naturalhistorien i de högre, d. v. s. 6:e och 7:e klasserna, utan jag anser, att Kongl. Maj:t i detta afseende i den nya läroverksstadgan gifvit en bättre anordning, då bedrivande af naturalhistoriens studium blifvit medgifvet äfven i 6:e klassen. Men så till vida ställer jag mig på samma ståndpunkt, som 1874 års komité, att jag anser studiet af naturalhistorien icke vara oundgängligen behöfligt för A-liniens lärjungar i 7:e klassen; och detta gör jag derföre, att denna A-linie representerar den s. k. språkafdelningen, och det torde vara temligen sällsynt att en yngling, som visar framstående håg och fallenhet för språkstudier, på samma gång har någon synnerlig håg för naturalhistorien. Och skulle det en eller annan

gång inträffa, att en yngling tillhörande afdelningen A jemväl skulle hafva någon mera framstående håg för studiet af naturalhistorien, så är jag fullkomligt öfvertygad, att denna håg icke skulle svalna under de 2 år, hvarunder särskild undervisning i detta ämne icke meddelas, särdeles då man vet, att vid de flesta af våra läroverk bildats enskilda sällskap för inbördes uppmuntran och hjälp vid studiet af detta ämne. Deremot skulle jag gerna sett, om i den nya läroverksstadgan bland undervisningsämnen för afdelningen B äfven naturalhistorien varit upptagen, *dels* emedan denna afdelning borde afse att drifva de matematisk-naturvetenskapliga studierna i jemnhöjd med de språkliga, *dels* emedan en sådan anordning gått i den riktning, hvilken såväl de båda senaste läroverkskommittéerna som Riksdagen ansett önskvärd: och jag tror, att det skulle utan synnerlig olägenhet kunnat beredas rum äfven för detta ämne. Såsom de af herrarne, hvilka tagit kännedom om den nya läroverksstadgan, hafva sig bekant, hafva nemligen för undervisningen i franska språket för linien B i 7:e klassen anslagits 4 timmar i veckan, under det att samma ämne å linien A icke fått mera än 3 timmar i veckan. Nu kan jag visserligen föreställa mig, att vederbörande hafva tänkt, att de lärjungar som icke läsa grekiska skulle till ersättning derför få en timme mera till franskan. Men äfven om denna min förutsättning skulle vara riktig, så tror jag dock att den ersättning i språkstudier man derigenom velat bereda icke betyder så särdeles mycket, och att denna timme med lika fördel kunnat anvisas åt naturalhistorien. Hvad åter beträffar förslaget att till förmån för naturalhistorien taga en timme från matematiken, så kan jag för min del alls icke biträda detsamma. Ty när nu på latinlinien afdelningen B skall afses företrädesvis vara den matematisk-naturvetenskapliga afdelningen, så skulle det väl förefalla ganska besynnerligt, om man från den knappa tid, som matematiken der fått sig anslagen, skulle från detta viktiga ämne vilja ytterligare taga bort en timme i veckan. Detta tror jag skulle vara mera till skada än till gagn. Dessutom är jag för min del af den åsigt i fråga om naturalhistoriens studium i våra elementarläroverk, att detta ämne icke behöfver *många* timmar i veckan i de högre klasserna, utan hufvudsaken är, att det har *någon* timme sig anslagen, för att intresset och hågen för detta studium må hos lärjungarne hållas vid lif, intilldess universitetsstudierna skola taga sin början. Det bör här icke vara fråga om att inplugga minneslexor, ehuru jag dess värre vet, att detta till följd af ovist nit lär vara öfligt vid ett och annat läroverk — och anledningen till den så mycket öfverklagade öfveranstängningen i 6:e klassen har till stor del just varit den, att man i detta ämne behagat pålägga lärjungarne så mycket minnessaker, att de deraf funnit sig alldeles nedtryckta — utan det hufvudsakliga i detta ämnes studium i de högre klasserna är, efter min uppfattning, exkursionerna, genom hvilka lärjungarne komma i tillfälle att uti den fria naturen föröka och befästa sin kännedom

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

om de lefvande växterna, naturligtvis, der så behöfves, med lärarens biträde.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, får jag, med afseende å första punkten, instämma i det slut, hvartill Utskottet kommit. Men då jag icke kan göra detsamma i fråga om andra punkten, får jag för min del föreslå, att, derest Kammaren skulle i ärendet besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t, detta beslut måtte erhålla följande lydelse:

»att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida ej undervisning i naturalhistoria kunde och borde meddelas i 7:e klassen å afdelningen B af latinlinien.»

Herr Gilljam: Då det, som jag kunnat hafva att tillägga i fråga om första punkten, redan fränhållits af ett par föregående talare, skall jag icke upptaga tiden med att upprepa detsamma, utan ber blott att få ytterligare säga några ord med afseende å Utskottets förslag i den andra punkten.

Såsom af betänkandet synes, har Utskottet uti sistnämnda punkt till hufvudsaklig del tillstyrkt bifall till motionen. Tänker man då först på linien B, der grekiska icke läses, och erinrar sig att på denna linie för franska och matematik i sjunde klassen anvisats en timme mera för hvardera ämnet än på linien A, så ligger det nära till hands att anslå dessa begge timmar till undervisning uti naturalhistorien. Att jag för min del, om frågan ännu vore helt och hållet öppen, icke skulle vara så obenägen för en sådan åtgärd, derför kan jag såsom bevis åberopa, att jag såsom ledamot af 1874 års skollkomité sjelf biträdt ett förslag, att på linien B i sjunde klassen skulle undervisas uti naturalhistorien. Men då jag såsom rektor blifvit van att icke få hafva något särskildt favoritämne, utan se alla ämnen lika mycket till godo, har jag ställt till mig den frågan, huruvida, sedan genom den nyss utfärdade skollagen franska och matematik på linien B fått en timme mer än på linien A, öfvervägande skäl tala för att på franskans och matematikens bekostnad företaga den nyss antydda åtgärden. Hvad då franskan beträffar, har alltid från lärarne uti detta ämne försports klagan öfver att detsamma, med afseende å de svårigheter, som undervisningen deruti erbjuder, fått sig tilldelad allt för knapp undervisningstid. Hvad åter matematiken vidkommer, är det säkert, att den på sista tiden fått en sämre ställning, än den förut haft. Det är väl sant, att matematiken icke i allmänhet fått sin undervisningstid minskad, då man tager alla klasser tillsammans, men i detta ämne har dock förut alltid undervisats fyra timmar i veckan på hela latinlinien i de fyra sista årsafdelningarna. Sådant är dock icke numera förhållandet, emedan denna tid på A-linien blifvit inskränkt till tre timmar och endast på B-linien fortfarande utgöres af fyra timmar, hvarjemte den matematiska skrifningen i afgangsexamen bortfallit

för latinliniens lärjungar. Det torde derföre, när man betänker, uti hvilket blomstringstillstånd matematikens studium befann sig i slutet af 1860- och i början af 1870-talet, icke saknas allt skäl för det påståendet, jag för några dagar sedan såg uttaladt, nemligen att denna blomstring på den senare tiden blifvit bortreglementerad. Under sådana förhållanden kan jag verkligen, så gerna jag än skulle vilja, icke anse det vara riktigt att frångå dessa tvenne ämnen en fördel, hvaraf de nu en gång kommit i besittning och hvaraf de äro så väl i behof, för att låta densamma komma naturalhistorien till godo.

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Går jag härpå öfver till A-linien, så förete sig der särdeles stora svårigheter med afseende å genomförandet af den förändring, som är i fråga; och Utskottet tyckes äfven hafva insett detta. Redan den omständigheten att Utskottet framställt två alternativa förslag, visar huru svår frågans lösning är. I och för sig sjelft är det visserligen rätt att uti en skrifvelse till Kongl. Maj:t icke binda hvarken sig sjelf eller Kongl. Maj:t, utan låta Kongl. Maj:t pröfva, hvilket sätt må befinnas vara mest ändamålsenligt. Men å andra sidan är det väl föga bevändt med en skrifvelse, om man icke på samma gång, som man afåter densamma, äfven bjudit till att anvisa åtminstone någon utväg att på ett tillfredsställande sätt lösa frågan. Jag skall nu emellertid underkasta dessa tvenne alternativa förslag en liten granskning. Det första alternativet lyder på följande sätt. Tag de två timmar, som på linien A uti sjunde klassen äro anslagna för undervisning i fysik, och använd dem i stället för naturalhistoriens studium. Huru gestaltar sig då saken? Jo, sålunda: i 4:e klassen läses första grunderna af fysiken, i 5:e förekommer detta ämne icke, i 6:e får fysiken en timme i veckan i hvardera afdelningen och i 7:e klassen finnes ämnet icke vidare. Är detta en pedagogisk anordning, så vet jag sannerligen icke huru en pedagogisk skall vara. Det andra alternativet lyder så: tag en af de på A-linien i 7:e klassen åt fysiken anslagna timmarne och gif den åt naturalhistorien. Huru gestaltar sig då saken, om jag samtidigt tänker på Utskottets förslag för linien B, der det skulle finnas två timmar för naturalhistoria och två timmar för fysik? Jo, två olika grupper af lärjungar skola hafva gemensam undervisning i dessa ämnen, af hvilka grupper den ena får egna jemnt dubbla tiden, eller två timmar åt hvardera ämnet, i jernförelse med den andra, som för hvardera ämnet har en timme. Jag tror, att äfven detta i pedagogiskt hänseende är en mycket otillfredsställande lösning af frågan. Utskottet måtte också hafva insett detta, eftersom det förklarar, att det icke vågade yttra sig om lämpligheten af en sådan åtgärd.

På grund af det anförda yrkar jag afslag å punkten 2 i Utskottets betänkande.

Herr Hammarskjöld: Ingen, som icke tänker allt för ytligt
Andra Kammarrens Prot. 1879. N:o 25.

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

om undervisning, torde kunna bestrida, att den är en fråga af den mest ömtåliga beskaffenhet. Att inlåta sig på ett vidlyftigt reglementerande i den vägen, torde således vara ganska vådligt, isynnerhet om denna reglementering skall göras af personer, som blott tillfälligtvis haft att sysselsätta sig med undervisning och således deri icke kunna hafva någon erfarenhet. Det måste därför alltid vara en ganska stor svårighet för en riksdag eller en större afdelning af en sådan, att för mycket gå in i detaljer, då det gäller att ordna skolundervisningen. Redan häri synes mig ligga en kraftig maning att endast med yttersta försigtighet besluta ändringar i gällande bestämmelser om undervisning, derest man icke har stöd af grundliga förarbeten. I nu föreliggande fall tillkommer ytterligare den svårighet, att det Utskott, som beklagligen fått i uppdrag att bereda denna fråga, icke inom sig egde någon enda person, som hade någon erfarenhet i skolundervisning. Då jag säger detta, tror jag icke, att jag blir jäfvad af någon bland mina kamrater inom Utskottet; vi kände alla vår svaghet i detta afseende. Vi sökte därför insamla upplysningar och uppgifter från skolmän. Men då inträffade det beklagliga, att de upplysningar vi fingo läto på ett sätt från det ena hållet och på ett annat sätt från det andra, förmodligen beroende på den af en föregående talare omnämnda förkärlek, som hvarje lärare gerna har för sitt ämne. Deraf följde, att en talade så, en annan så, och vi stackare, som sutto i Utskottet, fingo på det sättet ingen säker basis att stå på. Under sådana förhållanden torde Kammarerna icke finna så underligt, om vi funno det säkrast att hålla oss till de skriftliga förarbeten, som kunde vara att tillgå angående ordnandet af vår elementarundervisning. Vi hade då två komité-betänkanden: det ena af 1870 års komité, hvilket afgafs 1872 och det andra af 1874 års komité; och mellan dessa betänkanden hade vi ett uttalande af Riksdagen sjelf, föregånget af ganska grundliga förhandlingar inom densamma. Riksdagen hade nemligen tillsatt ett Särskildt Utskott, förmodligen för att sålunda få sakkunnige personer för frågans förberedande behandling. Detta Utskott afgaf ett betänkande, som, åtminstone hvad angår den nu föreliggande frågan, vann Riksdagens godkännande. Såsom vi i vårt betänkande sökt framhålla, hafva samtliga de myndigheter, som sedan 1870 uttalat sig i saken, varit ense derom, att naturvetenskapens studium i de lägre klasserna till och med den femte borde ske under form af allmän naturlära; och såväl 1870 som 1874 års komitéer hafva framställt det förslag, att timantalet för naturläran skulle blifva just detsamma, som i den nya skolstadgan är föreskrifvet, blott med den skilnad, att der äro ytterligare 2 timmar anslagna åt naturlärens studium i 1:a klassen. 1873 års Riksdag, som eljest ingick ganska mycket i undersökning om riktigheten af de grundsatser, som 1870 års komité hade uttalat, gjorde i den delen ingen anmärkning mot komiténs förslag. Det är visserligen en sanning, att den Kongl. propositionen till 1873 års Riksdag icke sysselsatte sig med tim-

marnes fördelning på de olika ämnena; men 1870—1872 års komitébetänkande var likväl till Riksdagen utdeladt och således äfven af Riksdagen kändt, då den afgaf sitt svar på den Kongl. propositionen. Hade Riksdagen i den delen haft något att anmärka, hade den säkerligen icke underlåtit det.

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Jag tror derföre, att Utskottet haft god grund att påstå, att 1873 års Riksdag lemnat utan anmärkning hvad 1870—1872 års komité yttrat i frågan om anordning af undervisningen i naturvetenskap inom skolans fem lägre klasser till och med i afseende på timmarnes antal och fördelning. När så grundliga förarbeten föregått och en sådan endrägt dervid visat sig, bör Riksdagen, enligt min åsigt, icke lättvindigt antaga ett förslag, som går ut på att göra ändring i hvad som så nyligen blifvit genomfördt. Åtminstone föreföll det Utskottet med dess bristande erfarenhet, som om det icke gerna kunde inlåta sig på ett sådant, enligt pluralitetens tanke, vådligt äfventyr. Här föreligger dessutom en annan omständighet, på hvilken jag ber att få fästa Kammarens uppmärksamhet. Motionären har i sin motion talat om *naturalhistoriens* försämrade ställning och önskat en förbättring deri. Men i sin reservation glömmar han, att det blott är om *naturalhistorien*, som hans motion handlar, och talar der om en utsträckning af timantalet i fjerde klassen till förmån för *fysiken*. Ett sådant förslag, som det han här i sin reservation framställt, kan jag icke påminna mig hafva varit föremål för Utskottets behandling vare sig på grund af väckt motion eller i anledning af något yttrande af motionären inom Utskottet. Utskottet har således aldrig haft någon anledning att taga den saken i öfvervägande; och jag tviflar på, att Utskottet ens *kunnat* inlåta sig på den frågan, då någon motion i det ämnet icke blifvit till Utskottet remitterad. Hvad motionären föreslagit i afseende på femte klassen, ligger deremot inom omfånget af hans motion och innefattar följaktligen ett ämne, som det tillkommit Utskottet att behandla. Den ärade motionären menar nu, att Utskottet icke just haft så mycket allvar med de skäl Utskottet anfört mot hans förslag beträffande fjerde och femte klasserna. Det torde tillåtas mig, såsom varande en af dem, som åberopat dessa skäl, att försäkra, att jag för min del haft fullt allvar både med första och tredje skälet och att jag icke fäst mig uteslutande vid skälet angående latinets. Jag är allt för litet latinare och skolman för att våga inlåta mig på denna sistnämnda fråga; och den har för öfrigt af sakkunniga personer redan blifvit så fullständigt behandlad, att jag icke kan hafva något i afseende derpå att tillägga. Hvad deremot angår det tredje skälet, hvarmed Utskottet enligt motionärens påstående icke skulle hafva menat allvarligt och som går ut på att den af motionären föreslagna åtgärden skulle vålla rubbning i den anordning af undervisningen, som redan kommit till stånd, anhåller jag att, till hvad som redan förut blifvit sagdt af en annan talare, få lägga ytterligare några ord.

Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

En anordning af undervisningen innefattar, såsom redan blifvit påpekadt, icke blott uttalandet af en princip utan äfven en fördelning af undervisningstimmarne och bestämmande af de kurser, som skola läsas i de särskilda klasserna. Andrar man nu timantalet för de olika ämnena, blifver naturligtvis den förutvarande kursanordningen icke längre användbar. Och dessutom kan en sådan ändring hafva till påföljd, att lärarnes användande för de särskilda ämnena försvåras; ty icke alla lärare passa för de särskilda ämnena. Har man nu verkställt en anordning, som någorlunda lämpar sig i ena och andra afseendet, och man sedermera gör en rubbning i afseende på timmarnes fördelning, så förstör man ju, hvad man förut fullbordat. Detta förstörande kan vara af mer eller mindre väsentlig betydelse, af mer eller mindre genomgripande beskaffenhet, men en rubbning är det i hvilket fall som helst, en rubbning, som enligt min föreställning icke kan annat än verka menligt på undervisningens jemna gång, helst om den återkommer hvart tredje eller femte år, såsom nu blifvit vanligt inom svenska skolundervisningens historia.

Jag måste således yrka bifall till Utskottets förslag i dess första punkt.

Hvad den andra punkten angår, hafva erfarne skolmän rigtat ytterst allvarliga anmärkingar mot hvad Utskottet deri föreslagit. Men Utskottet har äfven der trott sig böra ställa sig på grundvalen af de förarbeten, som i frågan förelagat. Och Utskottet hade så mycket mindre kunnat vänta sig något motstånd i afseende å denna punkt, som det för sig hade att åberopa 1870—1872 års komité, i hvilken suttit lärare och andre erfarne män, representerande de olika ämnena, naturvetenskaperna dervid icke undantagna. Det må icke anses ogramnlaga af mig att nämna, att komitén räknat bland sina ledamöter sådana män som Generaldirektören Berlin och Rektoren Floderus, hvilken sistnämnde är lärare just i naturvetenskap och en med allt skäl högt värderad skolman. Under sådana förhållanden trodde sig Utskottet hafva goda auktoriteter att åberopa. Hvad B-afdelningen beträffar, hade Utskottet att stödja sig vid ännu en komité, i hvars arbete deltagit en så erfaren skolman som den, hvilken redan 2 gånger i afton uppträdt och på ett så utmärkt sätt fört undervisningens talan. Utskottet trodde sig derföre kunna vara förvissadt om, att det här uttalade hans egen mening och att han skulle vid frågans behandling i Kammaren komma att lemna Utskottet ett kraftigt understöd.

Vidkommande deremot A-linien erkänner jag villigt, att saken var mycket kinkigare och att det var med stor tvekan, som jag biträdde hvad Utskottets majoritet beslutat. Jag gjorde det hufvudsakligen endast derföre, att här icke förelåg något officiellt uttalande, att undervisningen i fysik i sjunde klassen skulle vara angelägnare än undervisningen i naturalhistoria. Deremot förelågo uttalanden både af 1870—1872 årens komité, och af 1873 års Riksdag, gående i den rigtning att undervisningen i naturalhistoria

i skolans högsta klasser vore angelägnare och viktigare än undervisningen i fysik. Och vid sådant förhållande torde Utskottet vara ursäktadt, då Utskottet just hållit sig till det, hvartill frågans föregående behandling gaf anledning och icke till det, för hvilket inga uttalanden från sakkunnige personer voro att tillgå. Skulle emellertid Kammaren äfven i denna del finna skäl till ändring i hvad Utskottet föreslagit, så tager Utskottet detta mycket lugnt. Utskottet vill icke tillmäta sig stor sakkänedom i den frågan. Men för närvarande förefaller det mig, som om skäl icke blifvit förbragta, på grund af hvilka man bör frångå Utskottets förslag, hvilket har stödet både af 1873 års Riksdags uttalade åsigtter och af de i frågan föreliggande förarbeten.

*Om lärotid för
naturalhistoriens studium
vid elementarläroverken.*

(Forts.)

Herr Borg: På de grunder, som Herrar Axell, Magnusson och A. Rundbäck anført, ber jag för min del att icke allenast få sluta mig till den åsigt, som uttalats af Herr Axell, då han föreslår, att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes taga i nådigt öfvervägande, huruvida icke naturläran kunde erhålla ytterligare en timme i veckan i elementarläroverkens fjerde och femte klasser, utan äfven att få yrka bifall till Utskottets tillstyrkande hemställan under punkten N:o 2. Jag har dervid blott en anmärkning att till en början göra, den nemligen, att det enligt min åsigt är något för litet, motionären begär, då han blott önskar att taga en timma från latinet, hvarigenom det åt detta ämne anslagna timal skulle nedgå från 48 till 46 timmar. För min del skulle jag helst vilja taga bort alla fyratioåtta timmarna och jag tar mig friheten uttala, att det skulle lända till den största vinst för den nationella bildningen, om latinet förlades till akademien eller åtminstone till skolans högsta klasser. Jag hör nemligen till deras antal, som, med all aktning för latinet, likväl anser, att detsamma endast har den speciella uppgiften i våra dagar, att bidra till den filologiska bildningens utveckling, och jag instämmer med Herr Axell i hans åsigt, att latinet numera alltmer sjunkit ner från den höga ståndpunkt inom bildningens och vetenskapens område, det förut intagit, att färdigheten att skrifva detta språk numera icke är nödvändig för andra än språkforskare, att deremot naturvetenskapen numera nått en utveckling, hvarom man förut icke haft någon aning, samt att latinet förlorat sin största betydelse, sedan tyska språket börjat användas såsom grundläggande språk.

Jag ber att få bemärka, att, såvidt jag kan fatta, icke mindre än 408 timmar om året egnas åt latinska språket eller ungefär lika lång tid, som åt alla de öfriga i betänkandet berörda skolämnena tillsammans. Jag antager, då jag gör denna beräkning, att de här uppgifna siffrorna äro korrekta. Förutom undervisningen i skolan, i latinets såväl läsning som skrifning, skola lärjungarne, enligt hvad här meddelas, i hemmet fullborda inalles omkring 120 temata, och då till hvarje tema åtgår, om jag ej för mycket misstager mig, en tid af

Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

tre timmar, så blir sammanlagda tiden för endast temaskrifning 360 timmar; och om härtill läggas de 48 undervisningstimmarne, oberäknadt den tid, som åtgår för öfverläsningen i hemmet, så får man talet 408 timmar. Om man nu räknar hvad som åtgår för de öfriga läroämnena, så upptaga dessa knappast 408 timmar, äfven om deri inberäknas öfverläsningstimmarne. Nu frågas, om det kan vara skäl att vidare hålla på, att vår bildning fortfarande och till hufvudsaklig del skall grundas på det latinska språkets studium. Man har väl sagt, att det latinska språket är grunden för vår kultur, men vi böra icke glömma, att vi dock äro ett germaniskt folk, och att den latinska litteraturen står helt och hållet främmande för oss, oberäknadt den tid, då det var alla länders lärdomsspråk och framförallt det vetenskapliga språket; men sedan detta förhållande upphört, samt allt hvad den latinska litteraturen frambragt bäst numera finnes återgifvet på alla moderna språk, lärer, efter mitt förmenande, den allmänna bildningen icke hafva det minsta behof af detta språk. Det har redan förut under diskussionen yttrats, att hvarken läkare eller jurister eller öfverhufvud någon annan, än filologen numera har något egentligt behof af latin, ty den insigt i latin, som jurister och läkare m. fl. behöfva, är så ringa och af så speciel art att deraf ingenting kan i den klassiska litteraturen inhämtas; den är hufvudsakligen en terminologi, och latinstudiet är således af egentlig vikt endast för filologerne, ett alltför ringa fåtal bland nationens bildningssökande ungdom, för att motsvara den kostnad, som detta studium medför. Jag vill dock nu icke tala om de medel, som offras derpå, icke heller om de dyrbara apparater, som finnas vid våra läroverk; jag vill icke ontala dessa utomordentligt stora summor, som nationen får bekosta i sådant afseende, dermed ginge väl an; men jag vill tala om den i hög grad skadliga inverkan på både den intellektuella och den sedliga bildningen, som undervisningen vid våra elementarläroverk medför, sådana dessa läroanstalter nu äro inrättade. Härmed har jag icke velat utkasta några beskyllningar mot vare sig lärare eller lärjungar, jag har blott velat säga, att sjelfva *systemet* är förderligt för den studerande ungdomen, särskildt i fysiskt afseende, och man har så länge både i tal och skrift bevisat dess öfveransträngning vid läroverken att den saken icke vidare kan bortresonneras. Och huru kan det väl annat vara möjligt, när mera än 400 timmar af lärotiden skola egnas åt latin och man för den öfriga läsetiden skall dermed förena studier i de mest olikartade ämnen, såsom kemi, astronomi och fysik m. m., hvilka ämnen ännu för ett par decennier sedan voro förlagda till akademien. Erfarenheten har också gifvit vid handen, att högst få ynglingar kunna uthärda i fysiskt afseende med de stora ansträngningar, som deras studier kräfva. En talare har redan ifrågasatt, huru det vore möjligt att alla dessa kunskaper skulle under dylika förhållanden kunna mogna. Jag frågar, om det icke öferskrider måttet af vanlig mensklig förmåga att vid

så unga år underkastas dylika ansträngningar och om de icke måste verka i hög grad förslappande på ungdomen; och vi hafva i sjelfva verket icke så få exempel på, att ynglingar, då de komma till akademien, äro nästan »förbi»; och att de behöfva lång tid för att återhemta sina fysiska krafter — de intellektuella äro då ofta för alltid förstörda. Och deröfver må man ej undra, om man betänker, hvilket förslappande inflytande i såväl fysiskt, som moraliskt afseende denna skolungdomens kasertering i de större städerna är egnad att medföra, der landsbygdens barn äro öfverlemnade nästan åt sig sjelfva just under den för dem farligaste åldern, mellan 12 och 21 år, gemenligen svåra frestelsers och växande passioners tid. Vi hafva många fakta att åberopa, hvilka bevisa, att resultatet af nuvarande system är allt annat än glädjande, och att detta resultat återverkar i hög grad på vårt nationella lif och genomgår hela vårt slägte.

Jag anser derföre, att en genomgripande reform af hela vårt elementarskolväsen är den viktigaste af alla reformer, som vi kunna önska, till och med viktigare än reformen inom statskyrkan, ty derifrån kan man numera genom bakdörrar komma ut, och det enskilda samvetet kan inom sekterna o. s. v. rädda sig och få rätt att dyrka sin Gud efter sin öfvertygelse. Dessutom är der fråga om fullmyndiga menniskor; men här gäller det den svenska ungdomen, som står nästan skyddslös mot frestelsernas m. m. faror. Trots alla dessa läroanstalter och trots de förträfflige lärare der finnas anställda samt det utomordentliga arbete lärarne nedlägga, har också resultatet af våra elementarläroverks verksamhet ganska illa utfallit. Jag ber herrarne taga i betraktande, om icke det ligger sanning i hvad jag nu sagt, och jag vädjar till hvars och ens erfarenhet, huruvida icke elementarskolorna, sådana de nu äro organiserade, äro ett kräftsår å statskroppen, hvilket i första rummet bör botas.

Jag vill icke längre upptaga tiden, blott begagna tillfället att ännu en gång lägga Kammaren på samvetet att behjerta våra elementarläroverks nuvarande beskaffenhet.

Herr Culin: Då jag icke behöfver inlåta mig på att bedöma det ifrågavarande förslaget i förhållande till det nu gällande stadgandet, emedan det för en hvar torde vara lätt att härom bilda sig ett omdöme, efter den klara utredningen af frågan, som lemnats, i synnerhet af en talare på stockholmsbänken, vill jag blott i motsats mot den föregående talarens fraser helt enkelt såsom min åsigt uttala, att jag tror, att det skall komma att lända våra läroverk till vida större fördel än den, som förslagets antagande kan synas en eller annan bereda dem, om de lemnas i ro för dessa ständigt återkommande ändringar så länge, att åtminstone någon gång en verklig erfarenhet kunde vinnas om fördelen eller skadligheten af ett en gång gifvet stadgande.

Jag yrkar afslag å motionen i dess helhet och således äfven å punkten N:o 2 af utskottsbetänkandet.

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*
(Forts.)

Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.
(Forts.)

Herr Lyth: Jag vill icke vara mångordig, utan får endast nämna, att jag för min del fullkomligt instämmer i den åsigt, som uttalats af den talare på stockholmsbänken, som nu tvenne gånger haft ordet. Jag tror nemligen, att de läroämnen, som i våra elementarläroverk hufvudsakligen böra öfvas, äro de i formelt afseende bildande läroämnena, hvilka äro, att jag så må säga, den slipsten, på hvilken ungdomens tankeförmåga bäst utvecklas och skärpes; och dessa läroämnen äro enligt min mening främmande språk och matematik framför allt. Dessa ämnen böra, tror jag, under den sista tiden af ynglingarnes vistande i skolan, framför allt öfvas; och då naturalhistorien icke är ett sådant ämne, tror jag icke, det ligger mycken vikt på, om detsamma skjutes undan under de sista åren af lärjungarnes besök i skolan.

Jag instämmer med de herrar, som talat om skadligheten af mångläseriet vid läroverken, men jag kan icke i detta hänseende komma till samma resultat som den siste talaren på skånebänken, ty jag tror att för motverkande af detta mångläseri det är godt att, såsom en annan talare på skånebänken yttrade, låta de stackars ynglingarne, som skola undergå maturitets-examen, slippa åtminstone ett af de många ämnen, som de skola kunna, då de skola genomgå denna examen.

Då jag för trettio år sedan skulle taga min kandidat-examen i Upsala, mötte jag på trappan till examenslokalen en af professorerne, för hvilken jag hoppades erhålla ett högre betyg. Han frågade mig: »å kan herr'n nu de fjorton ämnen, hvaruti examen skall undergås, eller har ni glömt något?» och på mitt svar, att jag trodde mig hafva glömt ganska mycket, tillade professorn: »Det gläder mig, och jag lyckönskar er upprigtigt härtill». Han hade rätt, och just på den grunden tror jag, att vi icke skola pålägga våra ynglingar så många ämnen i maturitets-examen, utan vi kunna gerna såsom nu sker utesluta naturalhistoria, ty hvad ynglingen en gång kunnat, men möjligen glömt, kan han lättare taga igen vid universitetet. Deremot ligger det framför allt, såsom jag förut nämnt, vikt på, att ynglingen erhåller en god undervisning i de ämnen, som företrädesvis äro egnade att skärpa tankeförmågan, nemligen främmande språken och matematik och derföre vill jag för min del instämma med dem, som yrkat bifall till den första punkten i utskottsbetänkandet, men afslag å den andra.

Herr Axell: Jag skall icke upptaga till besvarande alla de anmärkningar, som blifvit gjorda, dels emot innehållet af min reservation och dels emot hvad jag här yttrat, men å ett par af dessa invändningar vill jag dock påkalla herrarnes uppmärksamhet. Jag har bland annat råkat i en högst besynnerlig kontrovers med Utskottets ärade ordförande, i det han påstått, att jag skulle yrkat någonting annat i min reservation än hvad min motion innehåller. Ja, deri kan han hafva rätt, om han nemligen endast fäster sig vid motio-

nens rubrik. Jag kan för ögonblicket icke med säkerhet erinra mig, om jag sjelf skrifvit denna rubrik eller om den är kansliets verk. Förmodligen har jag dock sjelf skrifvit den, och i sådant fall har jag uttryckt mig illa. Men om man genomläser motionen, och detta har naturligtvis Utskottets ärade ordförande icke underlåtit, måste man ju finna, att jag i motionens kläm särskildt yrkat, att en timme skulle läggas till undervisningen i naturlära i 4:de och 5:te klasserna, och enahanda yrkande innefattas äfven i min reservation. Vidare har jag icke *yrkat*, att man från naturalhistorien skulle taga en timme till undervisning i fysik, utan jag har endast på ett ställe i min reservation nämnt, att jag *förmodade*, att, om Riksdagen ginge in på mitt förslag, och Kongl. Maj:t funne det lämpligt, man skulle kunna i ena klassen gifva en af dessa timmar, som tagas från latinnet, åt fysiken och i den andra en åt naturalhistorien. Jag tror således icke, att Utskottets ordförande har rätt, då han säger, att ifrågavarande yrkande, som upptages i min reservation, står i strid med eller går utöfver hvad motionen innehåller.

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Utskottets ordförande har vidare sagt, att jag skulle yttrat, det Utskottet icke »menat allvarligt» med de skäl, det framlagt. Detta har jag visst icke tillåtit mig att säga, men jag yttrade, att jag trodde, att det skäl, som för Utskottet varit det mest bestämmande, var det andra utaf de af Utskottet anförda, och detta, emedan jag ansåg detta skäl för det mest hållbara. Detta är väl dock en helt annan sak än den, som nämnde talare ville förevisa mig.

En ärad talare på stockholmsbänken har uttalat sig mot Utskottets förslag under punkten 2, att undervisning i naturalhistoria skulle meddelas på den klassiska liniens *båda* afdelningar. Först och främst ville han icke vara med om Utskottets förslag att för *B-linien* taga bort de udda timmarne i matematik och franska, emedan lärare i dessa ämnen hade för honom uppgifvit att dessa timmar vore väl behöfliga. Han fäste då ingen vikt vid hvad Utskottet sagt derom, att dessa udda timmar tjena föga eller ingenting till, enär lärjungarne måste läsa tillsammans med A-linien de öfriga timmar som för dessa båda ämnen äro anslagna. Men när han sedan kommer in på Utskottets förslag i afseende på A-linien, samt det alternativ, hvilket Utskottet omnämner i fråga härom, nemligen att taga en timme till fysiken och en till naturalhistorien, då finner han nyss nämnda olägenhet af udda timmar, hvilka enligt detta alternativ skulle uppstå, mycket beaktansvärd och enligt min åsigt med rätta. Emellertid nödgas jag tillstå, att jag icke finner detta fullt konsekvent.

Den ärade representanten från Linköping har sagt, att det svåra omdöme, jag fält om den latinska literaturen, icke kunde härleda sig af annat än stor obekantskap med densamma. Jag vill icke med den ärade talaren tvista om den latinska literaturens värde, men jag vidhåller fortfarande min uppgift, att jag läst tillräckliga massor af denna litteratur för att kunna vedervåga ett omdöme om dess underhaltighet. Jag säger icke, att detta mitt omdöme är ofelbart, men

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*
(Forts.)

ett är åtminstone säkert, att icke grundar sig detsamma på obekantskap med ämnet.

Den siste talaren varnade för att påtvinga ynglingarne allt för många ämnen, ett förhållande, som äfven af representanten från Malmö påpekades. Men något sådant innebär icke heller mitt förslag; ty enligt detsamma skulle i 4:de och 5:te klasserna ynglingarne icke få flera ämnen än hittills utan alldeles desamma, och hvad 7 klassen beträffar, har Utskottet tänkt sig att fysiken der skulle utbytas mot naturalhistorien. Jag tror därför, att man icke gör rätt, om man af farhåga för öfveransträngning afslår mitt förslag lika litet som Utskottets, ty lärjungarne komma enligt detsamma ej att ansträngas mera än hittills.

Jag fortfar i mitt yrkande om bifall till min reservation vid första punkten och Utskottets förslag i andra punkten.

Herr Jonas Andersson i Häckenäs: Oaktadt den skarpa kritik, motionären för sitt förslag här blifvit underkastad, vågar jag likväl för min del påstå, att motionären har motiverat sitt förslag så tydligt och klart i afseende å nyttan för det praktiska lifvet af naturvetenskapernas studium i skolan och framdragit så öfvervägande skäl mot dem, som från motsidan blifvit anförda, att hvar och en, äfven en sådan, som icke har någon klassisk bildning och mycket obetydlig elementär bildning, kan förstå och fullt sätta sig in i ämnet. Jag har för min del på grund af det intresse, jag hyst och hyser för undervisningen i vårt land, sökt efter bästa förmåga sätta mig in i hvad som är ändamålsenligt af alla de system, som varit å bane och blifvit framlagda. Jag har också sjelf haft söner, hvilka genomgått en del fullständigt och en del de flesta klasserna i elementarläroverk, och har äfven af det skälet varit intresserad af att sätta mig in i förhållandena vid våra elementarläroverk. Jag vill icke klandra de ärade personer, som här tagit Utskottets förslag i försvar och sökt nedgöra motionen; jag finner detta helt naturligt, då dessa personer egnat hela sitt lif åt den lärda banan och därför blifvit så vana att se saken från den sidan; men jag måste å andra sidan fästa uppmärksamheten på den förändring som försiggått i afseende å tidsförhållandena och det praktiska lifvet. På grund af dessa stora förändringar och de stora fordringar, som nu förefinnas äfven å alla det praktiska lifvets olika områden, får icke nu mera våra elementarundervisning fortgå i sin ursprungliga form nemligen endast afseende vetenskaplig bildning eller utbildning af tjenstemän för staten och kyrkan. Numera har äfven det praktiska lifvet anspråk på att få en ändamålsenlig undervisning vid våra elementarläroverk. Men man kan icke säga, att studiet af latin eller af de döda språken i allmänhet utgör en ändamålsenlig undervisning för det praktiska lifvets elever. När man nu ser, hvilken stor procent af eleverna vid våra elementarläroverk från dess 4:de och 5:te klasser utgå i det praktiska lifvet och frågar, hvilket ämne utöfvar det bästa inflytan-

det och är af den största nyttan för dessa elever, antingen naturlära eller latinskrifning, så tror jag att litet hvar måste erkänna, att det är naturläran, enär denna, om den rätt inläres, kan finna sin tillämpning i nästan alla det praktiska lifvets förhållanden, hvar-
 emot latinstudiet, isynnerhet i det ringa omfång det i dessa klasser hunnit bedrifvas, är af platt ingen nytta. Jag är för min del fullkomligt öfvertygad om att, på sätt här förut blifvit yttradt, våra elementarläroverk behöfva en genomgripande reform och måste blifva tidsenliga, men detta hindrar icke, att jag anser, det äfven särskilda mindre förbättringar, när de ifrågasättas, kunna vidtagas, då det kan ske utan stora rubbningar i öfrigt. Och icke blir det väl någon stor rubbning i hittills följd undervisningsplan, om naturläran får en tillökning af en timme i veckan i 4:de och 5:te klasserna. Jag föreställer mig, att hvar och en kan inse, att detta lätt skall låta sig göra, isynnerhet som man börjar alltmera inse, att latinstudiet kan framskjutas, vore det äfven till de två sista klasserna. Vid valet mellan dessa båda läroämnen borde, synes det mig, alla vara ense om att icke motsätta sig införande af en något grundligare undervisning i det ämne, som är af största vigten för det stora antal elever, som utgår från skolan i dess 4:de och 5:te klasser. Sistnämnda klass anser jag för min del vara vändpunkten för dem, som skola utgå i det praktiska lifvet. De ynglingar, som då pröfvat sig icke hafva fullt öfvervägande anlag för att bilda sig till verkliga vetenskapsmän eller till tjänstemän i staten, för hvilka fordras särskilda kunskapsmått, böra vända om vid femte klassen och slå in på en annan bana; de hafva då pröfvat sin förmåga och lärarne hafva hunnit bedöma deras krafter; och för min del skulle jag anse det lyckligt, om ett ännu större procentantal af lärjungar, än nu är fallet, slutade upp på den elementära banan just vid femte klassen. Derför lägger jag också, och som jag tror många med mig, mycken vikt vid, att undervisningen ordnas så, att det stora flertalet, som från 4:de eller 5:te klassen ingår i det praktiska lifvet, får en mera ändamålsenlig undervisning och valuta för den tid, som uppträffats för denna bildning. Våra elementarläroverk kosta numera så mycket, att den stora allmänheten bör hafva en rättmätig fordran att det praktiska lifvet får tillgodonjuta sin tillbörliga andel af undervisningen vid dessa läroverk.

Jag för min del anhåller att Kammaren gillar hvad motionären föreslagit rörande undervisningen i 4:de och 5:te klasserna af elementarläroverken, och jag instämmer i hvad Utskottet i andra punkten af förslaget framställt.

Herr Gilljam: Tyvärr glömde jag sista gången jag hade ordet att göra eu erinran, hvilken skulle hafva befriat mig från nödvändigheten att för tredje gången taga Kammarens uppmärksamhet i anspråk. Jag skall dock blifva helt kort och blott säga några ord till sjelfförsvar.

*Om lärotid för
 naturalhistoriens studium
 vid elementarläroverken.*
 (Forts.)

Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.

(Forts.)

Jag hade nemligen bort göra en liten erinran mot det sätt, hvarpå komitéutlåtandena från 1870—1872 samt 1874 blifvit behandlade. Jag skulle vilja säga, att både motionären och Utskottet temligen ensidigt använt dessa arbeten, ty de hafva derur uttagit hvad de ansett godt och passande, utan att tänka på det sammanhang, hvori detta stått till det öfriga.

Jag ber att just från den punkt, der jag blifvit utmanad, få hemta ett bevis för befogenheten af detta mitt påstående. Det har sagts, att, hvad Utskottet i andra punkten föreslagit, skulle hafva stöd i hvad 1870 och 1874 årens komiterade uttalat. Låt oss då tillse, huru med den saken förhåller sig. Såsom jag redan nämnt, ter sig Utskottets första alternativ för lärjungarne å linien A så, att, sedan fysikens allra allmännaste grunddrag meddelats i 4:de klassen, ämnet icke skulle förekomma i 5:te klassen, återinträda — antagligen i något slags utförligare form — i 6:te klassen med en timme i hvardera afdelningen för att ånyo försvinna vid lärjungarnes uppflyttning i 7:de klassen. Kan för denna olämpliga auordning något rimligt stöd upptäckas i de förslag, som afgifvits af 1870 och 1874 års komitéer, af hvilka den första, utan att för linien A tala om fysik i 6:te och 7:de klasserna, anvisar åt naturalhistorien två timmar i hvardera af 6:te klassens båda afdelningar samt, såsom en alldeles naturlig fortsättning af denna påbörjade kurs, likaledes två timmar i hvardera af 7:de klassens båda afdelningar, under det att 1874 års komité för linien A i 6:te och 7:de klasserna har hvarken naturalhistoria eller fysik? Lika fruktlöst torde under sådana förhållanden vara att i dessa komitéers förslag finna något stöd för Utskottets andra alternativ, på grund hvaraf lärjungarne å linien A skulle i naturalhistoria och fysik i 7:de klassen undervisas gemensamt med lärjungarne å linien B, ehuru de senare i hvartdera ämnet hafva dubbelt så stor undervisningstid som de förra.

Icke ens för sitt förslag beträffande linien B kunna motionären och Utskottet med fullt fog åberopa sig på de ifrågavarande komitéerna. Om Utskottets förslag antoges, skulle lärjungarne å denna linie komma att i 6:te klassens båda afdelningar läsa en timme naturalhistoria och en timme fysik, i 7:de klassens båda afdelningar hvartdera ämnet två timmar, då deremot komitén af 1870 för denna linie föreslagit två timmar naturalhistoria och 3 timmar fysik i dessa klasser, komitén af 1874 två timmar naturalhistoria och två timmar fysik i samma klasser.

Herr Hammarskjöld: Jag skall endast be att få påpeka, att de faktiska uppgifter, som den siste ärade talaren lemnat om innehållet af de åberopade komitébetänkandena, allesammans, så vidt jag kan finna, återfinnas i Utskottets betänkande. Hvad åter angår Utskottets andra alternativ, hvarför han anser att komitéernas betänkanden ej gifva något stöd, är jag så mycket mera villig att

medgifva detta hans påstående, som jag i min reservation uttalat mig emot detta alternativ.

*Om lärotid för
naturalhisto-
riens studium
vid elementar-
läroverken.*

(Forts.)

Herr Gustaf Andersson: Jag vill endast, då jag reserverat mig mot Utskottets förslag, nämna, att jag icke anser det vara lämpligt att vidtaga några förändringar i den nuvarande författningen, då densamma icke varit i verksamhet i mera än ett par månader, hvarför jag yrkar afslag å såväl Utskottets som reservanternes förslag.

Härmed förklarades öfverläggningen rörande båda under föredragning varande punkterna slutad.

Herr Talmannen upptog först de yrkanden, som beträffande *punkten 1* blifvit gjorda, samt gaf, enligt dem, propositioner dels på bifall till Utskottets hemställan, dels på afslag derå, dels äfven på antagande af det i Herr Axells reservation framlagda förslag; och fann Herr Talmannen den sistnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes, i anledning hvaraf och sedan till kontraproposition antagits yrkandet på bifall till Utskottets hemställan, en omröstningsproposition af följande lydelse uppsattes, justerades och antogs:

Den som, med afslag å hvad Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskott hemställt i 1:sta punkten af betänkandet N:o 3 (i samlingen N:o 11), bifaller det förslag, som Herr S. Axell uti sin vid punkten fogade reservation framställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är Utskottets omförmälda hemställan af Kammaren bifallen.

Omröstningen företogs och visade 70 ja mot 57 nej; hvadan Kamnaren beslutit i enlighet med jappropositionen.

Derpå gäfvos propositioner å de meningar, som förekommit i afseende å *punkten 2*; och som propositionen på bifall till Utskottets hemställan besvarades med öfvervägande ja, hade Kammaren alltså bifallit hvad Utskottet uti nu ifrågavarande punkt föreslagit.

Det beslut, Kammaren sålunda fattat, skulle, jemlikt 63 § Riksdagsordningen, genom utdrag af protokollet, Medkammaren delgifvas.

Andra Kammarens Prot. 1879. N:o 25.

§ 4.

Föredrogs och bifölls Andra Kammarens Andra Tillfälliga Utskotts utlåtande N:o 6 (i samlingen N:o 12), i anledning af väckt motion om ändring i 23 § af Kongl. Fiskeristadgan.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes Banko-Utskottets memorial N:o 7, med förslag till omröstningsproposition i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om understöd åt afidne Kamreraren J. G. de Marés dotter A. H. C. de Maré.

På förslag af Herr vice Talmannen *Wijk* beslöts, att detta ärende skulle uppföras främst å föredragningslistan för nästa sammanträde.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

Herr <i>Magnus Jonsson</i>	under 12 dagar från den	20 Mars
» <i>J. Smedberg</i>	» 12 » »	21 »
» <i>C. Magni</i>	» 14 » »	21 »
» <i>A. F. Petersson</i>	» 14 » »	21 »
» <i>And. Hansson</i>	» 12 » »	22 »
» <i>A. Adlercreutz</i>	» 14 » »	22 »
» <i>J. P. Nilsson</i>	» 14 » »	22 »
» <i>Lars Börjesson</i>	» 14 » »	26 »
» <i>A. Svensson</i> i Edum	» 14 » »	26 »
» <i>A. Andersson</i> i Smedbyn	» 14 » »	29 »

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 11 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.